

Стенографски дневник

НА

45. заседание

Четвъртък, 25 февруари 1943 г.

Открито в 16 ч. и 15 м.

Председателствувал подпредседателят д-р Петър Кюсеиванов.
Секретар Атанас Цветков.

СЪДЪРЖАНИЕ

Съобщения:		
Отпуски	949	
Предложения	949	
Законопроекти	949	
Дневен ред:		
Законопроекти:		
1. За многодетни български семейства. (Първо четене — продължение на разискванията и приемане)	949, 954	
Говорили: Димитър Андреев	949	
Петър Марков	952	
Кирил Минков	953	
Гето Кръстев	954	
Серафим Георгиев	956	
М-р Петър Габровски	958	
2. За изменение и допълнение на наредбата-закон за уреждане на вътрешната търговия. (Първо четене)	959	
Говорил: Панайот Станков	960	
3. За извънреден бюджетен кредит по бюджета на Министерството на земеделието и държавните имоти за 1943 бюджетна година в размер на 125.000.000 лв. (Второ четене)	961	
4. За извънреден бюджетен кредит по бюджета на Министерството на земеделието и държавните имоти за 1943 бюджетна година в размер на 50.000.000 лв. (Второ четене)	961	
Дневен ред за следващото заседание	961	

Председателствувал д-р Петър Кюсеиванов: (Звъни) Присъствуват нужният брой народни представители. Обявявам заседанието за открито.

(Отсъствуват народните представители: д-р Васил Георгиев, Георги Свиначков, Георги Тодоров, д-р Иван Вазов, Иван п. Константинов, д-р Иван Йотов, Иван Недялков, д-р Петър Шишков, Славейко Василев, Стефан Багрилов и Цеко Дамьянов)

Има да направя следните съобщения.

Председателството е разрешило отпусък на следните г-да народни представители:

Андрю Хр. Лулчев — 1 ден, д-р Иван Коцев Йотов — 2 дена, Марин Тютюнджиев — 1 ден, Славейко Василев — 1 ден, Стефан Керкенецов — 1 ден, Таско Стоилков — 2 дена и Цеко Дамьянов Вълчев — 2 дена.

Постъпили са:

От Министерството на финансите — предложение за одобрение укази № № 9 и 10, от 18 февруари 1943 г., и 9, 10, 11 и 12 постановления на Министерския съвет, взети в заседанието му от 19 февруари 1943 г., протокол № 28 — по вedomството на митниците.

От Министерството на външните работи и на изповеданията — предложение за одобрение сключеното в София на 15 септември 1942 г. изменение на търговската спогодба, подписана на 27 септември 1930 г. в Букурещ между България и Румъния.

От Министерството на външните работи и на изповеданията — законодателно предложение за одобрение подписаната в София на 11 май 1942 г. шеста допълнителна спогодба към българо-германския договор за търговия и мореплаване от 24 юни 1932 г.

От Министерството на земеделието и държавните имоти — законопроект за изменение наредбата-закон за Българската земеделска и кооперативна банка.

Постъпилите предложения, както и законопроектът, ще бъдат раздадени на господа народните представители и поставени на дневен ред.

Минаваме на дневния ред, точка първа:

Първо четене на законопроекта за многодетните български семейства — продължение на разискванията.

Има думата народният представител г-н Димитър Андреев.

Ангел Сивинов: Един ергенин се допусна да говори по законопроекта.

Димитър Андреев: (От трибуната) Г-да народни представители! Аз съм доволен, че най-сетне и в нашето Народно събрание се поставя, ако не за уреждане, то поне за разглеждане един такъв важен въпрос, какъвто е въпросът за спиране голямото намаляване на раждаемостта у нас — явление, което се наблюдава от 20-30 години насам и от което рискува да се стопни нашият народ — и за увеличаване плодовитостта на българския народ.

В миналото не веднаж са се издигали гласове на много наши учени и общественици, не един научен труд е бил публикуван, не малко сведения са били изнасяни по този въпрос, за да има нукда да се доказва какво е положението у нас. А то е наистина

страшно. Вие чухте тук много статистики за намаляване раждаемостта у нас, за да няма нужда да ви чета и аз такива, да ви отегчавам с тях и да ви отнемам времето. Крайно време е вече наистина да се вземат мерки и у нас, каквито се взеха в другите културни страни.

В миналото по понятни причини, при съществуващия тогава демолибералистичен ред, партиите, разбира се, имаха да се занимават с по-важни свои партийни работи, отколкото да се занимават с раждаемостта на нашата нация. Отделните гласове, които посочваха за печалната действителност, на катастрофалното спиране на ражданията, на опасността, че ако това намаляване на ражданията продължава със същото темпо, то наборите за нашата казарма ще се намалят наполовина, оставаха като глас в пустиня. И затова, когато с този законопроект поне се поставя на разглеждане този въпрос, този факт може да срее надеждите на всеки българин.

Но, г-да народни представители, като изказвам задоволството си от факта, че един такъв важен и от голямо значение за съдбата на нашия народ проблем, какъвто е проблемът за увеличаване раждаемостта на нашия народ, е включен вече в обсега на законодателното внимание, аз веднага трябва да отбележа, че начинът, по който се пристъпва към неговото разрешение, не се различава от приомите на миналото и слага под подозрение както целите, които си поставя законопроектът, така и възможността за правилното разрешение на проблема, който ни интересува.

Г-да народни представители! Всички си спомняте, че на 3 декември миналата година във вестниците беше публикуван пълният текст на законопроекта за многодетните български семейства, в който съществуваше една глава, предвиждаща ограничения и тежести за ергените. Тази глава в проекта, който ни се предлага днес, не съществува.

Между другото в тия ограничения се предвиждаше забрана да се назначават ергени над 27 години на каквато и да е държавна, общинска, автономна или пък обществена служба. Заварените такива на служба се увольняваха, ако в продължение на 18 месеца не встъпят в брак. Превиждаше се също така ограничение в частната работа за ергените над 27 години — не им се даваше достъп нито в търговията, нито в индустрията, нито дори в свободните професии и всеки заварен на работа трябваше да напусне работата си в тези стопански области, ако в срок от 18 месеца не се оженеше.

Г-да народни представители! Всички граждани бяха в недоумение от тези ограничителни мерки срещу ергените и тежестите, които предвиждаше този законопроект.

Наистина кой беше авторът на тази пакостна не, но бих казал престъпна мисъл, да се отстраняват ергените над 27 години от обществения и стопански живот на страната в един момент, когато за всеки беше ясно, че ние нямахме достатъчно подготвени хора, които да пратим в Македония, за да представляват достойно нашата власт, в един момент, когато на всеки беше ясно, че съставът на нашия държавен апарат не беше подготвен, за да се справи със социалните и стопански задачи, които историческото развитие на живота му налагаше, когато търсехме годния и способен човек под дърво и камък? Наистина кой беше авторът на тази мисъл, който беше този „спец“, който, даже и да имаше власт да ожени в

един момент всички ергени, не знаеше, че не би могъл да стори това по простата причина, че в България жените са с 30.000 по-малко, отколкото мъжете. Противно на положението в Германия, където жените са с 2 милиона повече, отколкото мъжете. (Ожидание)

Председателстващ д-р Петър Кьосеиванов: Моля ви се, г-да.

Димитър Андреев: Очевидно е, че автор на тази мисъл не може да бъде г-н министърът на вътрешните работи, който е дал доказателства за рядка ловкост и за верен усет както към нещата, така и към събитията.

Наистина тази пакостна мисъл я няма в този проект, който ние днес разглеждаме, обаче нейното съществуване в първия проект не може да се отмени мълком и незабелязано, защото авторът на този законопроект можа да направи грешката да предвиди изключването на всички български ергени от 27 години нагоре от стопанския и обществен живот — за която другаде биха го дали под съд за вредителство — където е гаранцията, че и разрешението на проблема в останалата част на проекта е правилно?

Г-да народни представители! Поставям този въпрос във връзка с две констатации, които искам да направя. Първата констатация е тази, че макар първоначалният законопроект и да беше публикуван във вестниците, цензурата не позволи на нашите специалисти да се произнесат по третирания проблем, по причините за намаляване раждаемостта, по начините и средствата, които се сочеха в законопроекта за отстраняване на това зло.

Г-да народни представители! Между ония, на които не беше позволено да се произнесат по законопроекта, беше и един от големите специалисти по материята у нас, г-н проф. Консулов. Пред мене е неговата статия, озаглавена „Новият законопроект за насърчаване на ражданията“, която беше предназначена за в. „Слово“ и на която цензурата не позволи да види бял свят.

Министър Петър Габровски: Кой професор?

Димитър Андреев: Професор Консулов.

Министър Петър Габровски: Позволявате ли да кажа две думи?

Димитър Андреев: Моля!

Министър Петър Габровски: Г-да! Действително г-н проф. Консулов даде тази статия за в. „Слово“. Лично аз помолех г-н професора, ако обича, да дойде при мене да поговорим по нея. Г-н проф. Консулов със свойствената му любезност, дойде при мене. Аз му казах някои съображения, поради които смятам, че тази статия — и моля ви се, г-да народни представители, забележете цифрите, които съдържа тя, са подробни — не е удобно в този момент да бъде публикувана в ежедневната преса. Веднага добвих обаче, че оставям на г-н Консулова, на неговия усет на професор, на общественик, на журналист, да прецени. Г-н професорът ми отговори: „Радвам се, г-н министре, че вие ми спирате вниманието на този въпрос; оттеглям статията.“ Г-н проф. Консулов е жив и здрав, той е един много доблестен българин и съм сигурен — който от вас обича, може да се справи с него — че той ще му каже самата истина. Срещата между мене и г-н професора стана в едно заседание на Висшия медицински съвет в зданието на Института за народно здраве на бул. „Виктор Емануил“.

Петко Стайнов: Туй не Ви пречи да спрете моята статия по същия въпрос, г-н министре! (Възражения)

Министър Петър Габровски: За Вашите статии се обяснихме онч ден, г-н Стайнов. Ако обичае да повторя съображенията си, готов съм. Но в отговор на това, което твърди г-н Петко Стайнов, аз ви моля да разгърнете в. „Зора“ от днес, 25 февруари, на стр. 2, вляво, където ще видите една дълга, подробна статия на г-н проф. д-р Пенчев, директор на една от клиниките на нашия медицински факултет, в която третира подробно този въпрос и специално въпроса, с който се занимава г-н проф. Петко Стайнов.

Петко Стайнов: Защо не позволите да се напечати моята статия по този въпрос?

Министър Петър Габровски: Това Ви обясних онзи ден.

Петко Стайнов: Туй външна политика ли е? То е само лично Ваше отношение.

Министър Петър Габровски: Не е лично отношение.

Председателстващ д-р Петър Кьосеиванов: (Звъни) Моля, г-да!

Димитър Андреев: Г-н министърът упътва народните представители как да се справят с фактите и истината. Всеки един от вас може да попита г-н проф. Консулов и той ще му потвърди къде е истината. Във всеки случай статията е пред мене и аз ще ви прочета данните, които са в нея, и всеки ще си направи заключението дали могат да се изнесат публично или не могат. А при това всичките тия данни са заимствувани от печатания вече труд на г-н Славо Загорев. На всеки мога да дам статията, за да види доколко могат да бъдат тайни тези сведения.

Министър Петър Габровски: Не се касае за тайни сведения.

Димитър Андреев: Във всеки случай дали защото професорът е доказал в тая статия, че у нас браковете не се намаляват, а напротив са увеличават, въпреки намаляването на ражданията, и вадя извода, че ако трябва да се насочва удар, то той трябва да бъде не толкова спрямо ергените, колкото спрямо онези съпрузи, които нямат и не желаят да имат деца; дали защото . . .

Игнат Хайдудов: Г-н Андреев! Ако ми позволите две думи. Защо тогава ще трябва да се третира въпросът само за увеличаване раждаемостта и защо, за да се увеличи раждаемостта, не се прибегне и до задължаването на ергените да се женят, така както е в първоначалния законопроект? И ние, които сме бащи и които не ходим така, както някои ергени, ще се опитаме да съгласим правителството да се върне на стария проект.

Председателстващ д-р Петър Кьосеиванов: Моля, г-да!

Димитър Андреев: . . . дали защото г-н проф. Консулов доказва, че приложението на този закон не трябва в никой случай да се възлага на Дирекцията на народното здраве, на чийто лекари равновата хигиена е чужда специалност, аз не зная. Във всеки случай тази статия, която държи на разположение на всеки от вас и всеки може да прецени нейната научна стойност, . . .

Министър Петър Габровски: Научната ѝ стойност е много голяма.

Димитър Андреев: . . . не е в хармония с законопроекта . . .

Ангел Сивинюв: Ние искаме да чуем вашите разбирания по въпроса. Защо ни занимавате със статията на проф. Консулов?

Димитър Андреев: Ще го чуете. Имайте малко търпение. По този въпрос вие слушате не мен, г-н Сивинюв, а какво казват по него специалистите.

Еню Клянтев: Ние сме бащи, какво ще слушаме специалистите!

Димитър Андреев: Е добре, като ви дадат по една значка, ще нахраните ли децата си с нея?

Председателстващ д-р Петър Кьосеиванов: (Звъни)

Димитър Андреев: Г-да народни представители! Когато днес ние разглеждаме този въпрос, който вие ще разрешите с вашия вот, ние нямаме мнението на нашите специалисти. А при това съществува голям спор както върху причините за намаляване раждаемостта, така и по различните средства за разрешаването на проблема. Какви са причините за това зло? Дали сте си ги изяснили достатъчно? Някои смятат, че причините за намаляване на раждаемостта са стопански; други доказват, че именно в най-богатите села и околните раждаемостта намалява; трети считат причините етични, свързани с миогледа, с възпитанието, с грижите за народното здраве и пр. Целият този комплекс от въпроси дали за нас е достатъчно изяснен? А щом не са изяснени причините за това явление, за това зло, което искаме да лекуваме, безспорно ние не ще можем да го лекуваме успешно.

От друга страна вижкате и о каква бързина се прокарва този законопроект. След като законопроектът беше отпечатан в Държавната печатница и внесен на 3 декември в Народното събрание, след това се извзе и това създаде впечатлението, че с този въпрос няма да се занимаваме. А щом е трябвало той да се разрешава, какво прече на г-н министра да внесе законопроекта, вместо онзи ден и вечер да се поставя на дневен ред, по-рано — през декември, през януари или поне в началото на февруари? Нима трябва да се предполога, че депутатът може да приказва по всеки въпрос в подробности и като отец, във всеки момент, като някоя навърта грамофонна плоча? Или пък трябва да направим заключението, че изказването по някой въпрос, който е внесен в Народното събрание за разрешение, е неприятна работа, която трябва някак си да се съкрати и да се избегне чрез нашенски хитрости и ловкостии?

При разрешаването на един такъв важен въпрос, г-да народни представители, какъвто е въпросът за вземане мерки за увеличаване раждаемостта и за подпомагане многодетните семейства, трябва да погледнем сериозно. Това, че сме само бащи, съвсем не е достатъчно. За мене, г-да народни представители, знанията на автора на законопроекта, който предвижда като мярка за увеличение раждаемостта медицинското освидетелствуване, без да предвижда санкции за абортите — вероятно от съображение да не засегнат материалните интереси на лекарите; за мене знанията на автора, който може да допуска за възможно изключването от обществения и стопанския живот на всички ергени от 27-годишна възраст нагоре във времето, в които живеем сега — една мисъл, за която другаде биха го дали под съд за вредителство — не са гаранция за правилното разрешение на този въпрос, който е от жизнено значение за нашия народ и за нашата държава.

Г-да народни представители! Не само в бързината, с която се разглежда този законопроект, но и в нежеланието да се чуе мнението на компетентните ние можем да видим истинските цели, които преследва законопроектът. Според мен истинските цели на този законопроект не са други, освен фискални. Указание за това можете изобилно да намерите и в самия текст на законопроекта. След като в мотивите се констатира, че въпросът е много сложен, че за неговото правилно разрешение трябва да се вземат множество и най-разнообразни мерки във всички области на нашия живот, при все това се прави признание, че задачата на законопроекта е много

по-ограничена; насърчаване браковете и ражданията и главно подпомагане на многодетните български семейства. Какво обаче се взема и какво се дава чрез законопроекта става ясно, когато се спрем върху неговото съдържание.

На първо място, според чл. 4, бедните от I категория се освобождават от всички такси по бракосъчетанието. Г-да народни представители! След като нашата църква даде на евреите, независимо от тяхното материално състояние, независимо от това дали са бедни или богати, правото да бъдат покръствани и да се извършва върху тях таинството кръщение без да плащат каквито и да са такси, наистина отдавна беше време, щото църквата да освободи от подобни такси поне бедните български семейства, които встъпват в брак. Следователно едно такова право, което се дава на бедните български граждани при бракосъчетанието им, не може да служи като основание да се облага една друга категория граждани с данъци.

На второ място пак на бедните ще се дава право да получават никакъв заем, чийто размер не се определя в законопроекта и отпускането на който ще зависи от съгласието на ония власти, които ще го разрешават, с задължение този заем да се връща или пък да се опрощава с по 1/4 при раждането на всяко дете в бъдеще.

Най-после предвижда се и намаляване с 40% преките данъци за годината, в която ще се роди — говоря пак за в бъдеще — третото дете, с 50% за годината, през която ще се роди четвъртото дете и пр. Следователно касе се за опрощаване на данъци за ония години в бъдеще, през които ще се роди трето, четвърто и пр. деца. Безспорно всички тези опрощавания, които държавата ще прави, не са много големи. И то касае се за данъците не на тия бащи, които днес имат по 4, 5, 6 или 7 деца, а за опрощаване на данъци на онези бащи, на които ще им се родят за в бъдеще трето, четвърто и т. н. деца. Ясно е, че не е опасно за държавата да поеме такова задължение. Днес при стопанското положение, което имаме, при стопанския безпорядък и анархия, които наблюдаваме, когато новородените деца се завиват вместо в пелени, с вестници, когато не може да се намери храна за децата, когато белият хляб вече струва 120 до 150 лв., когато захарта струва 200 лв., маслото 700 лв., . . .

Обаждат се: А-а-а!

Димитър Андреев: . . . няма да се окажат много мераклии, които, за да се възползват от привилегиите, които законът дава, да създават много деца.

Обещанията, които законът дава на многодетните семейства, не са много тежки за държавата. Предпочитането при оземляване, предпочитането при заемане място при опашките пред магазините или в трамвая не са нещо, което е опасно за държавата. Освобождането от трудова повинност на бащата на едно многодетно семейство също не е някаква жертва от страна на държавата, защото за всекиго е ясно, че многодетният баща ще бъде на такава вече възраст, която и без това ще му даде правото по закон да бъде освободен от трудовата повинност. Значките, г-да народни представители, няма да позволят на майките да нахранят децата си. Забележете, че в законопроекта не се предвижда привилегия нито за квартира, нито за храна. Многодетната майка ще получи значка, с която обаче тя нито ще стопли, нито ще облече, нито пък ще нахрани своите деца. Що се отнася до правото на майката да пътува безплатно по държавните превозни средства, от внимателното прочитане на законопроекта се вижда, че това в същност тоже не е нещо. Защото загубата за държавата при тия намаляния на таксите за пътуване се компенсират от повечето пътуващи, а от друга страна, и министърът на железниците си е запазил правото да суспендира това пътуване с намаляние, щом условията на трафика налагат това. И понеже днес живеем в такива времена, при които трафикът е претрупан, и тази привилегия в същност е проблематична.

Срещу това какво иска да получи държавата? Докато ергенският данък в Германия варира от 2% до 5% върху дохода — той се създаде там още в 1934, 1935 г. не за друго, а в борба срещу безработицата, . . .

Димитър Сараджов: 50%.

Димитър Андреев: Моля Ви се! Ще Ви дам точни сведения. — В Германия ергенският данък е в глава V на закона за борба срещу безработицата. Там смятат, че, насърчавайки браковете и прибирайки жената в семейството, се облекчава безработицата. Жената трябва да отиде на работа в семейството. Казвам, докато там ергенският данък е 2-5% върху дохода, у нас се предвижда да се изземе от брутният доход на ергена до 25%, до 1/4 от брутният му месечен доход!

В Германия подпомагането на многодетните семейства е в тежест на целия народ. У нас какво се предлага? От една страна, облагайки ергените с до 1/4 от техния брутен доход, съпрузите, които нямат деца, се освобождават от всякакъв данък! И аз питам: кое дава основание на автора на закона да освобождава съпрузите, които нямат и не искат да имат деца, от всякакъв данък? Не е ли и това едно указание, което говори за непроучване на проблемата и за нейните истински фискални цели?

Ето, г-да народни представители, аз ще ви прочета една таблица — само това ще си позволя — от която вие ще видите, че истинската причина за намаляване раждаемостта у нас не е това, че ергените не се женят, ами това, че майките се отучват да раждат деца. Тази таблица я вземам от книгата на проф. Димитър Мишайков „Изследване върху населението в България в сравнение с други държави“. Там на стр. 75 може да прочетете тези сведения и да видите процентите на женитбите на 1.000 души през разни периоди

от време. Докато през периода 1928-1935 години на 1.000 души са се падали женитби 7.9, в 1937 г. те са 8.2‰; в 1938 г. — 8.5‰, а в 1939 г. те са вече 8.9‰. Виждате как процентът на женитбите у нас расте, макар че процентът на ражданията в същото време катастрофално пада. И тогава питам: коя е причината за намаляване раждаемостта? Дали защото ергените не се женят или пък защото майките не раждат? Ясно е, че майките, които не искат да раждат, са причина за намаляване на раждаемостта, а не ергените, които нормално се женят.

Ето ви още една малка таблица, която пък ще намерите в статията на г-н Консулов — това е, което е съществено в тази статия и което, мисля, не е нещо тайно, за да не ви го кажа, толкова повече, че то е заимствувано от труда на г-н Славчо Загоров, публикуван преди няколко години. В таблицата са дадени данни в смисъл по колко родени деца се падат на 1.000 омъжени жени между 15 и 44 години, в различни периоди време, в София, в градовете и в селата.

Така, в София през периода 1904-1908 година хиляда омъжени жени на възраст от 15 до 44 години са родили 224 деца, през периода 1909-1912 години броят на родените деца спада на 204; през периода 1919-1922 години броят им спада на 191, а през периода 1925-1928 години броят на децата се намалява на 113. Значи от 224 деца през периода 1904-1908 години, родени от хиляда омъжени жени, броят им спада на 113 през периода от 1925-1928 години, т. е. с 51%.

В градовете за периода 1904-1908 години от хиляда омъжени жени са родени 242 деца; през периода 1909-1912 години броят им спада на 222; през периода 1919-1922 години те са вече 213, а през периода 1925-1928 години те са едва 166. Значи, от 242 деца, родени през периода 1904-1908 години от хиляда омъжени жени, броят им спада на 166 през периода 1925-1928 години, т. е. с 31%.

В селата от 1.000 омъжени жени през периода 1904-1908 години са се родили 323 деца; през периода 1909-1912 години броят им спада на 294; през периода 1919-1922 години те са вече 250, а през периода 1925-1928 години те са едва 231, или броят на родените деца през последния период в селата е спаднал с 28%. Какво ни говорят тези цифри, г-да народни представители? Те ми сочат, че числото на омъжените жени се увеличава, а броят на децата, които те раждат, се намалява. Ето ви едно ясно указание къде трябва да насочим своите грижи. Раждаемостта ние ще увеличим не като облагаме ергените, ами като заставим омъжените жени да раждат деца. И аз питам: кои са били тогава съображенията на автора на закона, който стига в облагането на ергените до 25% от брутният месечен доход, да освободи от всякакъв данък ония съпрузи, които нямат деца и чиято желание да нямат деца е най-главната причина за намаляване раждаемостта у нас? Очевидно е колко малко е разучен проблемът, ясно е колко е голяма нуждата да се чуе мнението на компетентните среди и колко пакостно би било, ако този въпрос се разреши само от ония, които имат качеството на бащи.

Г-да народни представители! Аз зная, че на държавата трябва да пари. Но държавата трябва да търси парите от хората не като гледа на тяхното гражданско състояние, а като гледа на тяхното материално състояние.

Г-да! Ние много пъти тук чуваме да се произнасят филипски срещу ония стопански гангстери и мародери, които днес, използвайки конюнктурните условия, ограбват народа и трупат богатства. Ние много често тук слушаме пожелания да се проверят богатствата на всички политически и служебни лица и да се изземе в полза на държавата онова, което те са придобили неморално, използвайки същото положение.

Ние много често чуваме тук заплашителни речи от страна на министри, . . .

Някои от народните представители: А-а-а!

Димитър Андреев: . . . че ще се вземат най-строги мерки срещу ония, за които отечеството е там, където успяха да изнесат своите азовари, но тези думи не ще станат никога дела, защото тези стопански гангстери и обирачи на народа са най-силните личности днес в България.

Някой от народните представители: Кои са те?

Димитър Андреев: Вие често сте виждали някои от тях в чаканите на министри.

Другояче не мога да ви обясня факта, че законопроекта, който внесохме с г-н Иван Батембергски още на 2 февруари т. г., подписан от надлежното число народни представители, с който искаме да се изземе в полза на държавата всички неморални печалби, спечелени от 1 септември 1939 г. насам, не само не се внася на разглеждане, но не се дори и съобщи на Народното събрание, въпреки разпореденията на чл. 39 от правилника за вътрешния ред на Народното събрание.

Един народен представител: Отговорни са министрите.

Димитър Андреев: Г-да народни представители! Когато някой заговори да се обложат силните икономически, казва се, че това ще внесе смут сред стопанството, а когато ни трябва пари, ние тръгваме по най-слабото съпротивление и ги вземаме от тези, които най-много имат нужда от тях. Недейте забравя, че само в София има 76.000 работници, чийто надници не са повече от 70 лв. Недейте забравя, че средната заплата на 216.000 чиновници не е повече от 3.000 лв., а с този закон вие ще обложите много от тези хора.

Недейте ме разбира криво. Аз не съм против идеята за увеличаване плодovitостта на нашия народ. Ако съм против законопроекта,

то е, защото ми е свидна тази идея. Тя не трябва да се използва като параван за постигане на фискални цели. Погрешното и недобросъвестното използване на новите идеи носи най-печални резултати. Това създава убеждението сред народа, че идеите на новия ред са синоним на някаква фискална шмекерия, на някаква хитрост или пък на някаква лъжа. (Смях сред някои народни представители)

Аз съм с убеждението, че и в настоящия случай, като се използва една нова идея, да се обложат с данък известни граждани, последните ще бъдат отрицателни. Аз съм против законопроекта, защото ми е свидна тази хубава идея и защото наистина желая да направим нещо, с което действително да увеличим раждаемостта на нашия народ. Чувствавам, че този звук на вълшебната флейта е фалшив и се спрахувам от неговите последици. Бих се радвал, ако наистина греша. (Ръкоплескания от някои народни представители)

Тодор Кожухаров: Коя е тази вълшебна флейта?

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Има думата на народният представител г-н Петър Марков.

Петър Марков: (От трибуната) Г-да народни представители! Законопроектът, който разглеждаме, отдавна се очакваше от нас. Един път беше внесен, сега повторно се внася. Този законопроект не само ние го очаквахме, а го очаква цялото общество, защото се касае до един законопроект, който задоволява една общонационална нужда, и ние трябва да благодарим на вносителя на законопроекта.

Проблемите, които засяга този законопроект, не са проблеми от чисто естество, а това са проблеми общонационални, защото въпросът за многодетното и здравото българско семейство, за създаването на поколение, не е въпрос частен, на отделните семейства, не е въпрос на отделно съсловие, той е въпрос общонационален, държавен въпрос, и затова този законопроект, който се внася с цел да се тури начало за разрешаване на този въпрос, е много важен и ние дължим благодарност на г-н министър Габровски за внасянето му.

Г-да народни представители! Аз не споделям гледището на някои, които говориха тук, че този законопроект е пакостен, че този законопроект едва ли няма да причини някои сътресения, че тези, които са писали неговите постановления, едва ли не трябва да бъдат считани като вредители. Ако искаме да стоим на висотата на положението като Народно събрание, ние ще оставим частните интереси на ергените и на тези, които ще бъдат обложени, а ще гледаме само общия интерес. С оглед на това не съм съгласен с мнението на преждеговорившия, който защитаваше до голяма степен само интересите на ергените.

С този законопроект въпросът за увеличение на раждаемостта се разрешава по няколко начина. Първо, предвиждат се известни примамки за сключване на бракове и създаване многодетни семейства. Тези примамки са изброени в законопроекта и няма защо да ги повтарям. Най-голямата примамка е да се дават заеми за семействата, които ще се образуват и които заеми ще се опрощават с увеличаване броя на децата. Това постановление наистина е от доста голямо значение.

Има други постановления, които създават по-маловажни облаги, каквото е пътуването безплатно по железниците, безплатното лечение на многодетните семейства в болници, бани и т. н. Тези облаги обаче са дадени предимно на майките. Аз смятам, г-да народни представители, че ще стана тълкувател на общото желание, да не се ползват само майките от тези облаги, а да се ползват и бащите. Защото създаването на едно голямо семейство е дело на общите усилия в семейния кръг както на майката, така и на бащата. Непонятно е за нашия селянин защо майката ще пътува безплатно, а бащата да не може. Аз смятам, че в комисията ние ще коригираме този текст.

Г-да народни представители! Примамките, които съществуват в законопроекта, не са единственото средство за увеличаване на раждаемостта и те надали биха могли да разрешат проблемата. На второ място са предвидени принуди в законопроекта, с които се цели, тези, които не са встъпили в брак, да встъпят теървва. В законопроекта, който сега разглеждаме, принудите, които бяха предвидени в първия законопроект, са смекчени. Ние не виждаме на ергените да се дава срок да се женят, не виждаме принудата да се женят ергените, а само се налага санкция, да плащат ергенски данък от 10% до 25%. Може да се спори върху размера, дали е малко или много това облагане. В комисията може да се намали, като почне от 5%, но във всеки случай ергените и в този момент плащат ергенски данък 5 и 10%. Следователно този принцип съществува, но той трябва да се разшири в законопроекта. Тези, които въстават срещу тази наредба, нямат основание. Напротив ние трябва да се върнем на онези санкции, които бяха предвидени в първия законопроект, защото те ще заставят ергените да встъпят в брак. Можем да увеличим годините, след които да се налагат тия санкции, може да се направят някои изключения, но ние по начало трябва да приемем този принцип, който съществуваше в първоначалния законопроект.

Г-да народни представители! Ако ние се спрем само на тези мерки, които се предвиждат в законопроекта, ние пак не бихме разрешили проблемата, защото това, което движи хората да сключват бракове и да раждат деца, е материалното състояние. Тук един от преждеговорившите колеги с голяма компетентност каза, че едва ли едно семейство, което има стопанство от 30 до 50 декара, може да се изхрани ако е петчленно. Той смята, че вобща проблемата е много трудна за разрешаване, защото нашите стопанства притежават предимно до 50 декара, а семейства от 5 члена не могат да се изхранят от толкова малко земя. Значи, проблемата като че ли се поставя в задължена улица и не може да се разреши.

Г-да народни представители! Аз не съм съгласен с тази мисъл, защото смятам, че ако се издигне доходността на нашето стопанство, ако се увеличат продуктите от труда, ще могат стопанства с 50 декара да изхранят повече хора, отколкото днес. Следователно проблемата за многодетните семейства е свързана с проблемата за повишаване приходите на нашия земеделски стопанин. Чак тогава ще можем да изградим правилната основа, на която ще легне изхранването на едно голямо, многодетно семейство.

В България има един основен недъг — скритата безработица, която съществува в нашето земеделско стопанство. В България на един квадратен километър работна площ се падат най-много хора, в сравнение с коя да е страна в Европа. У нас 116 души работят на един работен квадратен километър, докато в другите страни тази цифра се движи между 40-60 и стига до 100 души. Следователно с премахването на безработицата в нашето село и с увеличаване на работната земя ще разрешим и въпроса за изхранването на многодетните семейства в България. Ние не трябва да дадем само дребни привилегии на многодетните семейства, да имат преимущества да вземат под наем земя и при оземляване да се предпочитат, а ще трябва напълно да се задоволят многодетните семейства с земя, защото без земя не могат да се създадат онези материални условия, които се изискват за едно многодетно семейство.

Понеже сме горска страна, ще трябва да се разреши въпросът и с оглед използването на нашите гори. Ние знаем, че най-бедни хора у нас са горяните. Ползуването от горите е поставено така, че не могат да се ползват от горите тези, които се нуждаят, а се ползват онези, които спекулират с горските продукти. В този законопроект трябва да легне принцип, който ще накара общините, които имат гора и земя, да създадат условия за образуване на жизнеспособни земеделски стопанства, в които да работят многодетни семейства.

Право се каза, че днес не само бедните хора нямат много деца, ами и богатите. И лошото е, че богатите нямат деца, или имат малко деца. Г-да народни представители! Преди 1912 г., преди войните, у нас многодетните семейства бяха повече, раждаемостта беше по-голяма, а оттогава насам намалява. Оттогава доходите на нашето земеделско стопанство са увеличени, доходите от земята са увеличени, а раждаемостта намалява. На пръв поглед този факт противоречи на това, което аз изтъкнах, но това се обяснява с един друг факт. Издръжката на децата до 1912 г. беше много евтина. Едно дете се отглеждаше как да е. През цялата година почти детето ходеше босо, леко облечено и се хранеше малко. Днес издръжката на едно дете е свързана с маса разходи. Днес имаме скъпа издръжка, която кара родителите да не се решават да имат много деца. На туй отгоре в градовете имаме безработни интелегентни хора, трудно се намираше препитание в коя да е професия. Вобща семействата трудно издръжаха много деца.

Следователно не може с предвидените мероприятия в законопроекта да насърчване на многодетните семейства да увеличим раждаемостта, а трябва да се създадат големи стопански и социални мероприятия, които да осигурят препитанието на многодетните семейства. Родителите трябва да бъдат сигурни, че техните деца ще бъдат изхранени, ще научат занаят или ще получат някакво образование. Г-да народни представители! У нас раждаемостта наистина е доста намаляла, но все пак тя се намира на доста високо равнище. Бедата не е в малката раждаемост, а в голямата смъртност на децата, както се изтъкна тук. Не е въпрос само да се родят деца, а е въпрос да се запазят, да преживеят, а не, като дойдат до 2-3-4 години, да умират. Децата умират в голям процент и затова нашите семейства остават с малко деца, не могат да станат многодетни семейства. Следователно всичкото наше внимание, всичките наши усилия трябва да се насочат към този проблем — да се запазят децата и да се гарантира тяхното развитие по начин, който науката ни посочва, за да можем да имаме здраво поколение. Бедните деца са изложени на туберкулоза и на много други болести, защото гладуват, защото са боси, защото не са облечени и нямат хигиенични квартири. Никой не се грижи да се намерят хигиенични квартири на тия деца. Ако в този закон не се предвиди, че децата на многодетните семейства се ползват с безплатни квартири, когато са ученици в града, нищо не сме направили; ако не се каже, че бедните деца се ползват с безплатна храна в трапезарните, нищо не сме направили; ако не се каже, че се дава безплатна медицинска помощ на многодетните семейства; ако детето в лицето на държавата не види своя баща, защото неговият баща, който е в село или който е занаятчия, или работник, не може да се грижи за него — той го е създавал, обаче няма възможност да го възпита и отгледа, да отгледат здраво — ние не можем да разрешим проблемата.

Следователно държавата трябва да се грижи всестранно както за увеличаване на сключените бракове, така и за увеличение на раждането на деца и тяхното отглеждане, възпитание и настаняване. Ние виждаме, г-да народни представители, че нашите младежи се явяват пред наборните комисии изродени, малки, смачкани. Защо е това? Ние нямаме сега онези левенти, здрави младежи, които имаме в миналото и веднага биваха взимани в казармите. Младежите, които сега се явяват пред наборните комисии, трябва да се отлагат и да се чудят комисии какъв род оръжие да ги вземат. То е, защото младежите не се гледат добре, защото не са правилно развити.

Г-да народни представители! Всеки от вас, като отиде лятно време на някоя баня, на някое летище, на какъвто и да е курорт, ще види, че там се издигат красиви сгради. Това са почивните станции на работниците, на търговците, . . .

Велизар Багаров: Търговците нямат.

Петър Марков: Вярно, търговците нямат. . . . на чиновниците от Народната банка, на чиновниците от Земеделската банка,

на Просветния съюз и други. Но аз ви моля да си спомните дали имат такива леговищни домове свободните професии. Аз няма да плача за търговците, нито за адвокатите, защото те са хора с добро състояние и могат да платят.

Един народен представител: За Митко Андреев!

Петър Марков: Да, за Митко Андреев. — Но помислете, че има маса земеделски стопани, имащи големи семейства, схванати от ревматизъм, а майките страдат от маточни болести, защото са раждали по 5-6 деца, и често умират. Тези хора нямат почивни станции и лечебни сгради около баните и други лечебни места. Наистина има професионални организации на занаятчиите, на земеделските стопани, които са задължени да създадат почивни домове, обаче те ще се грижат за своите членове, а не за многодетните семейства.

Следователно налага се в най-скоро време или догодина да се изградят или закупят от държавата такива домове, за да знаят родителите на многодетните семейства, че когато дават своите сили и средства да създадат по-многобройно и по-здраво поколение, те ще бъдат покровителствувани, за да могат да запазят своето здраве и да достигнат до старини така, както всички други, които са създали малко семейства.

Също и санаториуми и други лечебни станции трябва да се създадат за многодетните семейства.

Само по този начин ще може да се даде потик за образуване на големи семейства, защото с примамки, с дребни обещания никога няма да се реши да създаде голямо семейство, да се грижи за децата да ги възпита, да им даде образование и в края на краищата да ги види безработни, да не може да им даде занаят, за да печелят и живеят. Децата гледат, като се откопчат от бащата да се настанят другаде, често пъти техният бабалък да ги гледа. До такава степен не са сигурни за своето препитание. С този закон трябва да се създаде всестранно покровителство на многодетните семейства, за да се потикнат бездетните семейства да отидат по стария традиционен път — да имат 4-5 и повече деца.

Г-да народни представители! С оглед на това, което казах, и като зная, че в комисията ще се направят поправките, които са наложителни, аз заявявам, че ще гласувам законопроекта, който ни е предложен. (Ръкоплескания)

Председателствуваш д-р Петър Кьосеванов: Има думата народният представител г-н Кирил Минков. (Ръкоплескания)

Велизар Багаров: Ето един човек, който може да говори с основание.

Кирил Минков: (От трибуната) Г-да народни представители! Аз вземам думата шести по ред по сложения на разглеждане законопроект за многодетните български семейства. Вземам думата не за друго, а за това защото чух известна критика. Истината, правдата, както и необходимостта от многодетни семейства в България, нямат нужда от защита, но вземам думата, казвам, за да оборя твърденията на някои от току-що изказалите се оратори от трибуната на Народното събрание, които се обявиха против законопроекта.

Едва ли в българския Парламент е влизал закон с такава сериозност и с такава съществено съдържание, като настоящия. Може той да не е пълен, може да има известни празноти, но във всеки случай той е от голямо, съществено значение за България и за българския народ. Вие чухте от устата на един голям държавник, кельвто е Петен, след погрома, който претърпя френският народ на бойното поле, да каже: „Франция падна, защото нямаше деца.“ И действително, драги г-да народни представители, ако и ние вървим по пътя на френския народ, да останем без деца, кажете ми, кой българин ще отиде да мре на бойната линия, когато това пожелае българското отечество и когато обстоятелствата го наложат? Българският войник и войникът въобще се бие на фронта за своите деца, за своето семейство.

Обаждат се: Вярно! (Ръкоплескания)

Кирил Минков: Всеки, който няма семейство, всеки, който няма огнище, няма да се бие за онези, които духа от Мургащ планина.

Г-да народни представители! Няма да ви цитирам статии от проф. Консулов или статии от не знам кой си професор и учен. Аз говоря с чувството на баща, на един доайен на народните представители по отношение на многодетните — аз съм баща на седем деца.

Обаждат се: Bravo! (Ръкоплескания)

Кирил Минков: Когато вашият колега е създал това поколение от седем деца, той не беше народен представител. В началото той беше студент. (Ръкоплескания) Той нямаше нищо. Имаше пред вид само едно — лицето на България. Току-що след претърпения погром в европейската война аз встъпих в законен брак и бях първа година студент в Университета. Нямах никакви пари, нямаше никакъв капитал. Донесох само малария от бойното поле. Но тогава аз, не мислех да въртя любов, както днешните ергени. (Смях и ръкоплескания) Аз веднага встъпих в законен брак, като не мислех колко декара се падат на едно родено дете. Аз имах пред вид, както казах, образа на България. България мнозина е хранила, ще изхрани и моите деца, ще изхрани и още много.

Обаждат се: Bravo! (Ръкоплескания)

Кирил Минков: Който се страхува от врабците, прося не се. (Смях) Нека има деца българският народ. Те са златото, те са богатството на нашата нация. Няма какво да правим изчисления: по

5 декара, по 10 декара, по 20 декара, по 50,000 лв. зестра, нямало спалня, нямало чаршафи, нямало от комисарството купони да се дадат и т. н. Не. За сърцата, що се обичат, г-да народни представители, не обстановката, не спалнята, не трапезарията е, която ще създаде утрешното семейство. Сърцето и чувството, обичта и любовта — това е богатството, това е утрешна велика и обединена България. (Ръкоплескания)

Нека се проникнем от съзнанието, че вършим една голяма работа, г-да народни представители. Както казах и в началото, законопроектът може да не е пълен, но аз не съм съгласен с колегата Андреев — един стар ергенин, нека ме извинява, 44-годишен и още плаче за ергенлък. (Смях) Аз го питам: кога ще създаде деца, когато стане на 50 или на 60 години ли, и кога ще ги изхрани? Аз намирам, че той биеше една отворена врата. Той плачеше, че в законопроекта имало това или онова, когато то съществуваше в оня законопроект, който ни беше съобщен чрез пресата от вносителя му г-н министър Габровски. Но в този законопроект който сега разглеждаме, такава неща няма.

Ако в него има празнота, тя е тази, че няма ограничения за ергените. Какво ограничение е, че един ерген щял да плати 10, 15, 20%? Ако отиде в Американската или в някоя друга сладкарница да почерни една госпожица, това ще му струва повече от онова, което би дал по този законопроект. То е нищо. (Смях)

Г-да народни представители! За ергените трябва ограничения, и то големи ограничения. Защо е намаляла раждаемостта у нас? Може да не е позволено да се каже, но — тук е Народното събрание — ще си позволя тази волност: раждаемостта е намаляла не от това, че не могат да се изхранват децата, а от друго — казвам го чистосърдечно и открито — от дъртите ергени. (Смях) Моралът в българските момичета падна, защото има стари ергени, които както казах, се мъкнат с момичета по сладкарници и тия момичета се надяват, докато се подхлъзнат по наклонената плоскост, абортират, не знам какво правят и стават негодни за раждане. Те развалят това, което създава децата. И ето защо ергенството в България е вредително — не само от гледна точка на раждаемостта, но и от морална, нравствена гледна точка — за българската държава.

Спомнете си, г-да народни представители, за старото българско семейство. Спомнете си за майката, която роди Гюро Михайлов, който умря на поста си в Пловдив. Спомнете си за Ботевата майка, която приляваше и го учеше да обича България. Когато той беше революционер, когато поробителите на нашето отечество го гонеха немил и недраг, той пак встъпи в брак, имаше любовница, пишеше ѝ и пр. и пр. А какво е сега? Не бил навременен този закон, защото сме били във време на война, положението било тежко, мъчно се намирили материали и пр. Ами, г-н Андреев, Вие защо чакахте 44 години? (Смях) Горедолу сте на моите години. Защо не се оженихте в 1922 в 1923, в 1924, 1925 г., в златния век, ами сега казвате, че законопроектът не бил навременен!

На този законопроект се дава криво име. Той не е ергенски законопроект, а е законопроект за многодетните български семейства. Аз много съжалявам, че в него се вмъкна една клауза и за ергените: да плащат някакъв малък данък. За тях трябва друг специален закон. Аз казах: не те ще подкрепят многодетните семейства с техните 5, 10, 15, 20%. За тях трябва да има друг специален закон с ония ограничения, които ги имаше в първия законопроект, между другото да не могат да заемат обществени и държавни служби, защото има ергени, които могат да хранят не една жена, а три жени като молята, но те не се женят. Женят се по селата ония с 5-10 декара и те не правят тази сметка колко декара ще получи всяко дете, а се женят, защото имат инстинкт за самосъхранение, за раждаемост, за поддържане на рода. Ако се слагат като първо условие за брака парите, материалното, то не е вече женитба, от такъв брак няма и помен да остане. Това е по-скоро търговска сделка. Ако тези, що се любуят и встъпват в брак, слагаха като първо условие материалното си благосъстояние, аз мога да ви подчертая, г-да народни представители, че от такова семейство момин няма да запуши, такова семейство няма да създаде многодетство, то ще почне да се грижи за своето благосъстояние, за благоуханието на своята гостна, ще се грижи за своята спалня и пр. и пр. Такова семейство няма да мисли за създаването на поколение, а ще мисли за разкош, благоверната съпруга ще мисли за линия и пр. (Смях) Тя няма да мисли да създава утрешното, подрастващо поколение, за което често се говори. Някъде работим за утрешното подрастващо поколение. А как ще имаме утрешно, подрастващо поколение, когато, както е констатирано в самия законопроект и от всички, от тия, които са за, и от тия, които са против, че раждаемостта намалява?

И действително намалява, г-да народни представители. Раждаемостта в България намалява и това е една голяма, така да се каже, рана за българската снага и българската държава. Мерки трябва да се вземат. С този ергенски данък няма да насърчим раждаемостта, защото това е едно облагане, така да се каже, айгър парасъ. (Голям смях) С облагане 10-15-20% няма да насърчим раждаемостта в България, г-да народни представители. Раждаемостта в България ще се увеличи с други мероприятия и законопроекти. Но аз намирам, че този законопроект, макар и с не голяма пълнота, е една необходимост и една навременност и намирам, че е даже малко закъснял. Но по-добрее късно, отколкото никога.

И аз намирам, г-да народни представители, че ние трябва да обърнем внимание и с най-голяма сериозност и с чувство на изпълен дълг като български и народни представители да гласуваме този законопроект с аklamации, затова защото, казвам, с този данък, с който се облагат ергените, няма да се подпомогнат 7-те деца на Кирил Минков или на Петър Пачев, от с. Проваленица, с 14 деца, който работи с 40 декара. Но като гласувате този закон, вие ще насърчите българските майки и бащи, които не са се ръководили

от началата на търговската сделка за благосъстоянието на брака, а в тях е било друго — обича към огнището, към семейството, да има да остане някой, който утре да подклажда това огнище и коминът му да пуши навеки веков.

Ето защо, казвам, ще гласувам законопроекта, като мисля, че ще изпълня един дълг за величието на утрешна голяма и обединена България. Нека ние, народните представители, не се поддаваме на критиките, които се направиха по този законопроект, затова защото тия критики са голословни и те не заслужават даже абсолютно никакъв отговор. Аз се обръщам към тия ергени: утре, когато настане евтнинята, която те търсят — точно тази евтниня и това благосъстояние, което ще настъпи и за което те мечтаят — те питат ли се, няма ли да ги налегнат годините, няма ли да останат? И за тях даже този закон не само че ще бъде ненавременен, ами той ще бъде и излишен, ще бъде закъснял. Ние ще държим другото. А кое е то? Ще гласуваме законопроекта, защото ще спасим, казвам, не, ами ще дадем импулс на тия добри майки и бащи, които без този закон са създали подрастващото поколение на днешна голяма и обединена България.

Нека, преценявайки така данните и обстоятелствата, намерим сили у нас не, ами с пълно съзнание на един изпълнен голям държавен дълг да гласуваме законопроекта, който ни е сложен на разглеждане, а вносителят, уважаемият г-н министър, нека позволи да се направи в комисията ограничение за господа ергените, защото действително има една празнота и една лекота за тия ергени. Трябва да се направи това ограничение, за да има какво да критикуват. Днес те тропяха в отворена врата. Тя е отворена, а те тропат да им кажат: влезте! Те казват: това било предвидено в законопроекта, онова било предвидено в законопроекта — неща, които ги няма. Аз апелирам, в комисията да се внесат още някои ограничения, не фискални ограничения, а такива, които да ги накарат да встъпят в законен брак. (Ръкоплескания) Защото, както казах, злото не е от туй, че майките не искат да раждат, а злото е другаде. Не искам да го кажа, но аз го подсказах вече. Оттам иде злото. И затова днешните млади майки не могат да раждат.

Прочее, аз ще гласувам предложения законопроект с пълно съзнание, че съм изпълнил дълга си като народен представител и като баща. (Ръкоплескания)

Димитър Андреев: Понеже г-н Минков ме засегна, искам думата, за да се обясня.

Велизар Багаров и други: Няма думата.

Председателстващ д-р Петър Кюсеиванов: Моля, г-да. Правилника го зная и горе-долу зная да водя заседание. Оставете сега да чуем какво иска г-н Димитър Андреев, да видим как ще се мотивира и тогава ще решим въпроса.

Димитър Андреев: Аз говорих принципно и далеч съм от това да защитавам моя личен интерес. Г-н Кирил Минков ме засегна и постави няколко въпроса, на които аз съм длъжен да отговоря. Аз ще му кажа, на г-н Кирил Минков, защо не съм се оженил. (Смях)

Председателстващ д-р Петър Кюсеиванов: Давам думата за лично обяснение на г-н Димитър Андреев за пет минути, защото сам намира, че г-н Кирил Минков го е засегнал.

Димитър Андреев: (От трибуната) Г-да народни представители! Въпросът, който третираме, е много сериозен. Аз мисля, че всеки един от нас има убеждението, че ние третираме един голям, сериозен въпрос. Законът не защитава бащите. Касае се до защитата на бъдещето на нашия народ. Аз не излизам тук и никога няма да изляза да защита личния си интерес, г-да. Аз разглеждам принципно въпроса и така го разгледах. А ако искаме в тия дебати да се внесе несериозен елемент, да говорят несериозни оратори, които да казват несериозни аргументи, ...

Велизар Багаров и други: А-а-а!

Димитър Андреев: ... го наистина говори, че ние нямаме ясна представа за въпроса, който разглеждаме.

Кирил Минков: Аз протестирам! Несериозни работи съм говорил!

Димитър Андреев: Г-да! Аз казах и поставих принципно въпроса и ще отвори отворени врата всеки, който ми припише, че съм бил против идеята. Кого ще убеждаваме, че ние трябва да направим всичко, за да увеличим раждаемостта у нас? Кого ще убеждаваме, че трябва да направим всичко, за да подкрепим многодетните? То е все едно да отваряме отворени врата.

Но казвам, този закон не разрешава правилно въпроса. Този закон цели да вземе идеята като параван, за да събере един милиард лева от ергените. Това е ползожението. И аз казвам: недейте озлобява тези хора! Щом на държавата трябва пари, обложете тези, които имат пари. Дайте да разрешим честно този въпрос. Аз не съм за защита на личната си кауза. И ако на г-н Минков му е нужно да му кажа защо не съм се задомил досега, аз мога да му кажа, че след като се върнах от войната, аз издържах брат и сестра, майка и друга сестра, които днес имат деца. Аз правих този опит. Мога да му кажа още много интимни работи, но не желая да защитавам личната си кауза, защото не е мястото тук. И смятайки, че не защитавам личната си кауза, прихващам тук по един принципен въпрос и казвам, че е несериозно, когато се вземат аргументи от личния живот на някого. Ако г-н Кирил Минков се интересува за моя живот, мога да му дам много сведения, но не му е позволено така несе-

риозно да си служи със съдбата на негови колеги, като аргумент в случая. Мисълта ми е, че чрез този закон се гони една фискална цел и че не се разрешава правилно въпросът.

Председателстващ д-р Петър Кюсеиванов: Има думата народният представител г-н Кирил Минков за лично обяснение.

Кирил Минков: (От трибуната) Г-да народни представители! Колегата Андреев каза, че съм казал несериозни работи, понеже са от мене. Понеже той цитира професори и учени, и аз ще му цитирам един професор — не мое лично мнение — д-р Ангел Пенчев, директор на Нервно-психиатричната клиника на Университета. (Смях) (Чете)

„По-голямата част от ергените обаче от известна възраст нататък се рекрутира от лица, които ние не можем да наречем наистина душевно болни, но които също така не отговарят на критериите, които поставяме за един душевно здрав човек. (Смях) Това са тий наречените „психопати“ (Голям смях) — аз ги наричам „суинги“ — „от най-различни категории: шизоидни личности, несигурни в себе си психопати, мекушави егонисти и пр. чието разплодяване не само че не бива да се поощрява, но би трябвало да се възпрепятствува.“ (Смях)

И точно затова аз подигам въпроса и ще моля г-н министъра в законопроекта да се вмъкне и това: не да ги караме да се женят, а на тия от 27 години нагоре да им забраним да се женят.

Председателстващ д-р Петър Кюсеиванов: Има думата народният представител г-н Крум Митакон. — Няма го.

Има думата народният представител г-н д-р Иван Йотов. — Няма го.

Има думата народният представител Гето Кръстев.

Гето Кръстев: (От трибуната) Г-да народни представители! Аз нямам качеството на многодетен, нито щастие да съм ерген, и затова мисълта да педирам една кауза pro domo sua ми е свършено чужда. И ако излизам в това време, след тий създадените настроения, на трибуната, правя го изключително поради съзнанието, което имам, за голямата важност на този проблем, който е сложен на обсъждане.

На пръв поглед заглавието на законопроекта е много скромно, но аз имам чувството и убеждението, че почитаемият Министерски съвет, респективно министърът на вътрешните работи, чрез този законопроект разглежда на равна плоскост един от най-големите социални въпроси, с който има да се занимава нашата страна, въпроса за разрастването и запазването на българската нация — един въпрос, който не е само наш, един въпрос, с който се занимават всички народи, един въпрос, който не е само днешен, но който във всички времена е занимавал хората. По него, както се изрази един от преждоговорителите, много мнения са изказани, много решения са вземани съобразно с местните условия и възможностите на държавите. Това е така нареченият демографски въпрос.

Уважаеми г-да народни представители! Демографският въпрос, въпросът за разрастването на нацията, никога не е имал по-благоприятен фон за една правилна оценка, отколкото времето, в което живеем днес. Светът се е заловил в един зловещ двубой. Това е вече банално да се повтаря. Демонът на злото се бори със светлината и в тази борба е ангажиран цветът на всички народи в света. Младите европейски народи се борят за повече правда, за повече светлина, за жизвени простори, за жизвени пространства. И в тази борба младежта има челно място; в тази борба младежта, която всеки ден като бистра струя се излива в морето на нацията, трябва със своя кристален идеализъм и със своите живи и здрави мисли да реализира националните идеали на своя народ. Но ето, че смъртта не пощадава никого. И когато и последният топовен вистрел заглъхне, тогава ще се види колко много празни места има в семействата, колко много разредени редове има в държавата. И тогава повече от всеки друг път ще се разбере дълбокият смисъл на този проблем, който ние разглеждаме.

Г-да народни представители! България не е нещо откъснато от света. България се намира при същите условия, в които живее целият свят. Тя понася и ще понася последиците от този жесток двубой. България има едно по-особено положение, поради което така нареченият демографски въпрос за нас се поставя в по-особена светлина. Съдбата реши, България почти да получи своето национално обединение. И днес в короната на нейната слава блесят едни от най-ценните диаманти: Добруджа, Тракия, Македония. Западните покрайнини и Моравско днес са из пределите на българската държава. И тъкмо този факт ми се струва, че дава особено значение и би трябвало да изостри повече от всеки друг път интереса ни към този въпрос, който е сложен на обсъждане, защото има нови факти, с които ние ще трябва да се сметем. Земята ни се увеличи, населението ни се увеличи, обаче числеността на това население, което ние днес имаме, далеч не отговаря на расовия потенциал на нашия народ, нито на неговите исторически задачи.

Известни са условията, при които живееха нашите братя, които досега бяха в робство, за да се разбере колко много грижи нам се падат, за да можем да приравним тези условия с условията, при които се живее в България. Нечовешките условия, при които бяха поставени нашите братя там, далеч не откриваха възможности за увеличаване на раждаемостта. Лошите стопански условия в някои къщи често пъти поставяха нашите българи при положение да се чувствуват на равни начала с домашните животни. Онова чувство на несигурност, което съпровождаше техния живот, и отвратителната асимилаторска политика, от друга страна, издигаха една мощна бариера пред възможността да се увеличава числено онова население там. И ето защо днес, заедно с нашите досегашни кахъри, ние ще

трябва да се обременим и с тези условия, при които те са живели досега.

Уважаеми г-да народни представители! Известно е, че така нареченият демографски проблем у нас е сложен в неговата острота, затуй защото констатирано е — и не съм аз, който пръв ще констатирам тук — че прирастът на нашето население извънредно много намаля. Докато в 1909 г. ние имахме прираст на населението 15%, след това този прираст започна чувствително да намалява, вследствие високата детска смъртност и вследствие намалената раждаемост, която от 41% през 1909 г. е спаднала на 10.4%. И забележете, че това става въпреки наличността на много условия, които биха обноружили една по-друга картина. България има климатически, почвени, стопански и битови условия такива, които биха могли да осигурят една здрава физическа раса, но въпреки това ние виждаме едно намаляване на физическата издръжливост. И това лесно се констатира. Това често е констатирано в санитарните отчети и в докладите на наборните комисии, които показват, че много от нашите младежи се явяват пред наборните комисии с разширени венозни органи и с похабени сърца.

И ето това още един път слага на вниманието ни така наречения демографски въпрос. Г-да народни представители! Аз добре си обяснявам загрижеността на правителството, изразена с вънесето на този законопроект. Аз добре си обяснявам и онази тревога, която се манифестира тук от два дена от тази трибуна. Аз разбирам болката на онези народни представители, които отправят зов за отрезвление, зов за помощ на българското семейство. Защото всеки от нас трябва да знае и да си дава добра сметка какво е нашето семейство. Българското семейство — изворът на всички рждости в живота на българина, българското семейство — изворът на всички духовни и материални ценности, българското семейство, което е една от основните клетки на държавния организъм, което е един от устоите на българската държава, е в опасност и затуй именно е и тази основателна тревога.

Този въпрос може да се разбере правилно и да се обсъди само с оглед на онези фон, който представлява нашето минало. Аз съм убеден, че г-да народни представители, които с такава загриженост третираха този въпрос, са имали пред вид българското семейство от миналото, имали са пред вид челядта на чорбаджи Марко, имали са пред вид песента за Чавдар войвода, от които лъха убеждението, че българското семейство е било многолюдно, че българската челяд е била здрава и духом, и физически. Българското семейство в миналото е било едно юнашко семейство, и тази идея за юначество ние я виждаме отразена тъй бляскаво в нашия народен епос, където представлява неговият лйтмотив. Българското семейство е родило онези юнаци, които навремето си спомогнаха доста много за нашето освобождение от духовно и политическо робство. Юначеството, поддържано чрез българското семейство, юначеството, излъчвано от българското семейство, е било винаги вълетено в нашата историческа съдба, е било източник на всичките стимули, които дадоха възможност на българския народ през вековете да се освободи от културното и политическо робство. Ето как си представлява народният представител българското семейство в миналото, ето как желае той да го види в настоящето. И ето защо е тази голяма загриженост за семейството.

Г-да народни представители! Когато излезем из областта на романтиката и ще трябва да отговорим правилно на въпроса за съществуването на днешното семейство и да обсъдим мерките за неговото стабилизиране в утрешния ден, ние ще трябва неминуемо да си поставим следния въпрос: кой е и кой-верният критерий за оценката на така наречения демографски въпрос у нас? Очевидно това е прирастът на населението. Прирастът на населението, както е известно, това е разликата между живородените и умрелите лица за една календарна година, а неговите елементи са женитбите, ражданията и умиранията. Ето откъде идва тясната връзка между тези демографски явления. Е добре, г-да народни представители, ако разгледаме всеки един от тези елементи, както са сложени във времето и пространството, ние ще констатираме следното. Женитбите у нас не показват голяма амплитуда, нито в смисъл на намаляване, нито в смисъл на увеличаване. Женитбите у нас стоят почти на едно и също ниво, обаче въпреки всичко ние имаме намален прираст на населението, затуй защото раждаемостта у нас намалява и затуй защото преди всичко смъртността се увеличава кресцендо, и главно увеличава се детската смъртност. Аз чувствавам атмосферата в Народното събрание, аз разбирам колко въпросът е изяснен и поради това не ще си позволя да ви занимавам със статистически данни, които се изнесоха в изобилие, за да илюстрирам тази своя мисъл, въпреки че имам много такива.

Г-да народни представители! Когато се приема от всички като обективен факт, че раждаемостта у нас, поради намалението на бремената плодовитост, намалява и че смъртността у нас, и специално детската смъртност, се увеличава кресцендо, не сме ли пред задължението да си поставим въпроса: кои са причините за тези демографски явления? Защото законопроектът, който е сложен на обсъждане, не ще отговори на своето предназначение и не ще постигне целта си, ако не бъдат добре изяснени причините, които са докарвали този фатален резултат.

Спирайки се на този въпрос, ние можем да набележим няколко причини. Тук ще спрат нашето внимание стопански и икономически причини, тук ще спрат нашето внимание и чисто психологически причини, ще спрат нашето внимание също и войните като факт, който не е съществено да насърчава раждаемостта, като факт, който създава празнота в нашия обществен живот — един факт, който винаги, навсякъде, при всички обстоятелства и във всички времена е давал своето неблагоприятно отражение. Ние ще трябва да спрем нашето внимание и върху известни ексцеси в нашия живот, каквито са например абортите, които също са едно нерадостно явление, с печални отражения върху въпроса, който разглеждаме.

Всички тези причини, тъй както се изброиха — да не ги разглеждам подробно — трябва да бъдат пречупени в светлината на законопроекта, трябва да бъдат взети в съображение и да бъдат оценени правилно, за да може да се разчисти пътят на закона, да може още от създаването му да започне той да дава желаниия ефект.

Тези причини, г-да народни представители, обаче аз не виждам да са добре праченени, да са взети в съображение, за да бъдат отстранени и, както казах, да се разчисти пътят и възможностите на закона, за да даде той съответното благоприятно отражение. Онова, което е предвидено в законопроекта, далеч не открива възможността за разрешението на този проблем. И аз само така си обяснявам критиките, че с този законопроект само се поставя на обсъждане въпросът, но че неговото цялостно разрешение ще дойде с течение на времето, когато ще се проучват паралелно с него всички онези условия, които ще съпътствуват неговото приложение.

Защото, г-да народни представители, не може да се счете, че условията, отразени в глава първа, могат да насърчат браковете. При днешната стопанска конюнктура и най-бедният не би се интересувал от таксата за удостоверение, ако има други причини да встъпи в брак; така също и причините в глави втора и трета са много малки, за да могат да насърчат раждаемостта, защото, както се изнесе тук, раждаемостта върви по неведоми пътища, законите на които мъчно могат да се доловят. Не са само тия мерки, които са вложени в законопроекта, които могат да разкрият широкия друм на раждаемостта и които могат да запълнят онази празнина, която ние констатираме и която създава чувство на безпокойствие. Това са неведомите закони на любовта, на брака, на раждаемостта, които трябва добре да бъдат схванати и да намерят отражение в един закон с повече подробности, с повече искреност, с повече откровеност, за да могат да дадат резултатите, които се очакват. Аз не виждам в този законопроект да е отразена тази възможност, да даде той онзи ефект, който би трябвало да даде.

Не искам да кажа с това, че аз вземам едно отрицателно становище към него, но искам да кажа, че проблемата все пак не е схваната в нейната цялост, а само е сложена на обсъждане. Искам да кажа само, че тъй избраните условия, които са взети като такива, които ще стимулират приложението на закона, не са достатъчни, за да обезпечат неговото абсолютно приложение.

Г-да народни представители! Така разглеждайки законопроекта, аз ще се спра и на някои положения, които са включени в него и които смятам, че не са особено целесъобразни.

Преди всичко — за мястото на самия закон. Аз и друг път съм имал случай да разменям мисли по този въпрос с г-н министъра на вътрешните работи. Още миналата година, когато разглеждахме бюджета на Вътрешното министерство и когато този въпрос за насърчение на раждаемостта или за подпомагане на многодетните български семейства, още не беше обсъден и законопроектът още не беше готов, схващайки важността на този проблем, аз считам, че той трябва да получи едно разрешение в бюджета на Министерството на вътрешните работи. Аз считам, че в отдела „Обществени грижи“ ще трябва да се открие специална служба за многодетните семейства. По същество никой не ми направи възражение на това разбирание, обаче се счете, че има формални пречки за неговото възприемане. Ще трябва, каза г-н министърът, да има специален закон, по силата на който да се открие тази служба.

Аз и днес се връщам към това свое разбиране. Аз и сега смятам, че мястото на този закон и на института, който ще има да го движи и да го прилага, не е правилно избрано в Дирекцията на народното здраве. Въпросът не е само на здравеопазване, въпросът е и политически, въпросът е и социален. Понеже в бюджета на Министерството на вътрешните работи има отдел за обществени грижи, аз считам, че този въпрос тъкмо там трябва да се постави. Въпросът трябва да се допроучва, а това допроучване може да стане от един по-малък състав от хора, защото съветът, тъй както е определен в чл. 30 на законопроекта, от 20 души, много се съмнявам, че ще има възможност да се събира да обсъжда проблемите и да взема решения. Аз моля уважаемия министър на вътрешните работи, когато въпросът ще бъде разглеждан в комисията, да има пред вид тази моя препоръка, която по целесъобразно ще сложи на разрешение този въпрос и която с по-голяма бързина ще движи проблемите, които законопроектът третира.

Мене ми прави впечатление още едно положение в законопроекта. То е отклонението, което се създава в чл. 17. Имаме закон за многодетните семейства. Чл. 17 определя кои са многодетни семейства. Това са семействата, които имат чад четири деца и тутакси във втората алинея на този член се прави едно отклонение, като се ограничават дейността на закона и по отношение на онези, които имат три деца. Аз считам, че това е изтърбушване на самия закон; аз смятам, че това е посягане на принципите, върху които той почива. Ако сте приели един критерий — четири деца, които могат да мотивират правото на многодетство — вие нямате право да отстъпите от този принцип. Защото, ако започнете да разпростирате действието на този закон и върху семействата с три деца, с право може да се постави въпросът: няма съображенията да се увеличат децата от едно на две и от две на три са много вежки съображения? Защо тогава ще правите тия разделения? Или ако сметете, че числото 4 е много, за да може да се мотивира правото на многодетство, тогава върнете се на три, узаконете това положение. Но туй отстъпление, което сте направили, ми се струва, че е едно проваляне на основната идея, която лежи в законопроекта. Аз правя и тази препоръка на уважаемия г-н министър: законът да остане такъв, какъвто беше по първоначалния проект, без да се прави отклонение в полза на онези, които имат три деца.

Г-да народни представители! Аз няма да правя други препоръки. Аз смятам, въпреки всичко, че идеята да се внесе този законо-

проект е щастливо замислена. А колкото до неговото осъществяване, то ще зависи от усъвършенстването му, ще зависи от мястото, което ще получи, ще зависи и от начина, по който ще се прилага. Но аз считам, че ако не бъдат взети в съображение всички условия, при които живеем ние, българските граждани, и ако най-сетне не се разбере, не се схване, че децата са един национален капитал, ако не се събуди едно родолюбиво чувство в българското общество и чрез агитация, чрез пропаганда, чрез още по-голяма щедрост от страна на държавата, проведена чрез закони, не се събуди волята и желанието да се създават повече войници на тази страна, законът няма да бъде полезен. Само така ние ще можем да изпълним нашия граждански дълг и ще можем чрез многодетните семейства, чрез много войници да разкрием по-щастливи перспективи за народа и за държавата. (Ръкоплескания)

Председателствуваш д-р Петър Кьосеиванов: Списъкът на записалите се оратори е изчерпан.

Има думата докладчикът по законопроекта г-н Серафим Георгиев.

Серафим Георгиев: (От трибуната) Г-да народни представители! Внесеният законопроект, според мене, е достатъчно изяснен. Ако аз не мога да противостоя на изкушението да кажа няколко приказки по тоя законопроект, то е, защото той повдига по начало толкова много проблеми, и социални, и лични, и обществени, та ако щете и проблеми за нови изси и за нова организация на обществото.

Съвършено прав бе в научната част на своето изложение проф. Александър Цанков, когато сочеше тук, че деветнадесетото столетие, благодарение на откритията, изнамерванията и благосъстоянието, което създаде, утрои човечеството. Но особено след европейската война, която внесе пълна разруха на нашия континент, и морална, и материална, обществото се отдаде на един живот, възпят много сполучливо в цялата модерна литература, един живот, който изтъкваше така наречения жуиращ човек. Този човек вне ще намерите от Ширнер до Ницше. Този човек вне ще намерите в Шницлер, който възпява лекотата на виенското общество. Според този човек, плащането на обществените и граждански задължения бе тежко, бе нещо излишно. Този човек роди идеята за демимонденците, за ла-гарсоните, за бубикопфите и пр. и пр., за късите лички, които шареха между обществото и които си представяха, че може човек само тъй да се движи в една полуипианна мрежа на лични изживявания.

Това е действително така и то се отрази толкова много на психиката на днешния човек, и на бащата, и на майката, в жаждата им да живеят леко и с леснота, без да плащат най-ценното и най-нравственото задължение, което има човек към себе си, към Бога и към обществото — да се възпроизвежда.

Имайки пред вид тия причини и схващайки нацията тъй, както я е схващал Ренан, като едно огромно езеро, в което постоянно се влизат и отливат води — поколенията — за да очертаят нейното безсмъртие, аз с учудване мога да посрещна идеята, твърдението, че този законопроект няма да донесе нищо и че той едва ли не бил един удар срещу идеите за новия ред.

Г-да народни представители! Аз ще се върна на тоя въпрос. По мое то дълбоко разбиране, законът цели пет неща. Първо, когато защитава многодетните, той възпроизвежда биологичния принцип. Научно е доказано, че за да се възпроизвежда правилно една раса, човек трябва да има най-малко 4 рожби. Вие си спомняте, че след европейската война излезе една книга „Лекции върху семейството“, в която аз си спомням една студия на покойния професор Данаилов, който, като разглеждаше този въпрос, твърдеше, че обществено е необходимо човек да има две деца, за да може да ги изхрани и отгледа. Да, това е безспорно така. Ако ние сме в фазата на пълния, на цветущия либерализъм, идеята за две деца е най-приемливата и най-необходимата идея, защото ние не можем да караме хората да се възпроизвеждат по начин такъв, че да дават гамени, гаврошовци и босаяци. Но в едно време, като днешното, в което от тази трибуна ония, които са против закона, проглушиха ушите ни с кръвна обичност и с идея за мъртията, в едно време, когато държавата интервенира във всички посоки, цялостно и властно, тази идея трябва да я сметем, че е една отживелица на миналото. Днес не може да се поддържа идеята за две деца. И законопроектът абсолютно правилно е вземал биологичния принцип: четири деца подчертават образа на многодетното семейство, което ние ще продължаваме да защитаваме.

Аз се лаская при това от мисълта, че законопроектът сочи мерките само като начало и че ние в тази област ще отидем по-нататък. Не е възможно ние, особено при едни гигантски конфликти, както изава г-н Гето Кръстев, от който ще има само унищожени и оцелели народи, ония, които управляват, да нямат елементарна предвидливост да защитят нацията по начин, че тя сама да бъде достойна утре и да не изпадне в положението, в което изпадна французкият народ. Всичко това е естествено и затова, освен биологичния принцип, законопроектът иска едно признание на майката.

Не е необходимо да се позовава човек на българския национален бит, на свещените скрижали за нашата челяд, на нашето семейство на ролята, която е играло това семейство в освободителните борби, на песните, които са се пели на български език и са внушавали идеята за българщината и за националната правда, за да разберете колко свет е този образ на майката. И затова, защитавайки многодетните, законопроектът защитава оная, която изпълнява най-достойната национална роля и най-величавия граждански дълг, като

отглежда достойни синове на един народ, за да бранят неговите позиции.

Третият принцип, който ляга в законопроекта и мълчаливо се показва, ако вие четете между редовете, и е все във връзка с едно ново схващане, което е престанало да вижда обществото, механично сложено, престанало е да вижда обществото като един сбор от индивиди, от които всеки може да прави каквото пожелаете и когато пожелаете, е, че нацията е една непрерывна същност на отлитачи и идващи поколения, която трябва да бъде защитена. И за тази нация, за нейното укрепване и защита, ония бащи и майки, които най-правилно са си изпълнили дълга, са най-ценните от обществено гледище.

Но законът внушава тук една идея доста интересна, която не веднаж се е въртала в главите на българските общественици, мислители и пр. и която не веднаж ни е укорявала — идеята, г-да народни представители, да се прави подбор. Ние сме един народ с много малка способност, когато дойде да градираме нещата по тяхната стойност. Аз не мога да призная нито гражданската, нито моралната, нравствената, па ако щете и материалната и политическата стойност на един изолиран индивид за по-голяма от оная, която има един баща със себеподобните 10-15 и повече човека. При това никой не ни е доказал още, че ония, които останат самотни в този живот, са именно качеството, за да не бъдем толкова убедителни в търсежа на количеството. Някой в кулоарите на това Събрание иронично ни подхвърля една мисъл, която аз съм подхвърлял също като шегата: „Ако Хитлер беше у нас, голям данък щеше да плаща“. Колко много ми напомня това една римска поговорка: „Онова, което е позволено на боговете, не е позволено на мулетата“. Онова, което е задължение за Хитлер и неговите идеи, заедно с мистиката му и интуицията му, не могат да бъдат идеи и ръководни правила за обикновения, средния обществен тип, за гражданина, който е дължен в едно време, особено като днешното, да изпълнява своите задължения.

На четвърто място, аз смятам, че законопроектът иска едно обществено признание на майката, едно морално, нравствено отношение към оная, която има рожби и е заслужила пред нацията и пред върховния биологичен принцип за възпроизвеждане на рода. Ако отидете в Германия, г-да народни представители, ще видите, особено от националсоциалистическия режим насам, с каква върховна почит се отнасят към майката. Там бременната жена е една светица. И трябва да ви кажа, че в началото националсоциалистическата партия по едно време бе пожелала с насилнически мерки да застави жените да не се червят и да не се белосват, а да се върнат към великото произвение, което им е определило обществото и тяхната природа. Един закон, който внушава на жената естествените нейни чувства на човек, един закон, който внушава на жената естественото нейно призвание, естествената нейна величава роля — да възпита, да отглежда себеподобни синове и дъщери на нацията, за да осъществи този непрекъснат процес на развитие и прогрес, може да бъде само закон за уважение.

Петти въпрос, който този законопроект поставя — и го поставя, макар че е закон за насърчение на многодетните семейства — е въпросът за ергенския данък. Този въпрос събуди в душите на хиляди егости в България едно страшно чувство. Като са лишени естествено от най-голямата радост, да видят собствения си поглед, собственото си битие, собствения си живот, собствената си дъра и собствената си мисъл отразени в едни малки, блестящи детски очи, които утре ще носят тяхното име; като са лишени, казвам, от тази върховна радост, те нямат поне радостта на общественика, който може да се радва на радостта на другите.

Почитаемо Събрание! Не е само икономически въпрос проблемата за раждаемостта. Аз казах вече, че по мое разбиране, неженването на ергените не е въпрос икономически, а е въпрос психически. — „Ние все сме се учили на нещо“ — казваше Пушкин. Колкото затояга, ще кажа аз, всеки от нас е изживял този ергенски живот и знае каква властна съдба ни определят навистине — втората половина. Да свикнеш да се оглеждаш самичък и да не можеш да търпиш около себе си хора — ето това чувство кара хората, които стоят на висши постове, на големи постове, във Върховния касационен съд, във Върховния административен съд и на други постове в държавната администрация, както и в Парламента, да не се женят. Нима по икономически причини те нямат възможност да приберат една жена с черни или сини очи, да създадат по едно-две деца и да ги отгледат? — Не. Това е един вероломен егонизъм, който особено от 40-тата година нататък, става такава страшна помрача, че човек не може да го надживее. И аз винаги съм гледал със съжаление на такива хора. Аз си спомням една стара мома, която беше чалдисана до такава степен по мъжемразството, че като дойдеше на вечеринка, палеха свещи на шапката ѝ отгоре и тя не ги виждаше, а виждаше омразния образ на мъжа. Е, очевидно, ако един закон трябва да цели прогреса на един народ и здравината на неговата кръв: ако най-сетне той уважава неговата мисия — да се съгласа с г-н Цанков — не можем да платим данък на тази малка група егости, която не може да разбере същността на проблемата. И ето защо законопроектът, след като излезе публикуван във вестниците — по мое убеждение, само да стресе тия хора, да се види как ще реагират те на една идея, която ги приканва към най-страшни задължения — се яви тук в една форма, която и научно би могла да бъде поддържана.

Г-да народни представители! Въпросът не е нов — думата ми е за ергенския данък. Още римското право познаваше този данък, но то познаваше и нещо друго, което е доста интересно — то по-

знаваше за ергените намалена правоспособност: при завещателни разпореджания те са могли да получават само половината. Независимо от това, римското право е признавало правоспособност на гражданина при следните три условия, известни на всички юристи: той трябва да бъде *liber* — свободен — *civis romanus* — римски гражданин и *pater familias* — баща на семейство. Един ерген никога не може да бъде *pater familias* по същността си, дори — не съм правил справка, казвам ви това по памет — аз мисля, че в римското право ергените не бяха допускани до претурата и до магистратурата. А идеята да бъдат лишени от държавни, общински и обществени постове не е толкова голословна, макар че е много страшна от друго гледище, което сега не искам да ви изтъквам. Тъй че ергенският данък не е нещо ново. И трябва да благодаря, че все пак ергените се отърват само с това. Защото едно общество, в своето продуктивно развитие, може да поиска от тях нещо повече.

А какво представлява по същността си ергенският данък? Г-да народни представители! Аз ще ви цитирам не друг, а Петко Стоянов, професор по финансова наука, който казва: „Ергенският данък не е нищо друго, освен едноличен данък, който замества данъците на глава. Този данък ергените трябва да понесат затова, защото доброволно са се самоосвободили от задължението“ да страдат над люлката на едно дете, да плащат издръжката на една жена, та ако щеге, да спестят и на обществото много други разочарования. Аз зная, ще ми се възрази: но обществото не върви напред само с един договор на формално право, какъвто договор е бракът; един договор, който, каквито и мистерии да турнете над него, все пак е договор на гражданското право. Това е абсолютно вярно. Като преминете през дефиницията на Демостин, известна на всички юристи, и дойдете до браковете на гражданското право, където няма религиозни обреди, бракът е един договор — дума да не става. Аз зная много добре, че за да докажа, че той е един договор, ще трябва да разбега, че бракът става на хиляди основания: за пари, по любов, по корист, по политически съображения, а ако щете и от страх се женят хората — да не останат сами на старини. А любовта на човека има единствената си основа в човешкото сърце. О, аз бих поддържал същата теза, като старите ергени, на вечната любов, но любовта, каквато те поддържат, на пари никакъв плюс и никаква полза за нацията. И затуй те ще трябва да оставят това веление на сърцето си и да се подчинят на правилата на гражданския живот; ще трябва да се подчинят на повеленията на биологическите и социалните си задължения, както се подчиняват всички живи същества на този свят.

Но ергенският данък не е нещо ново. Той за първи път е въведен в 1909 г. с буква „к“ на чл. 106 от закона за народното просвещение, в размер на 10 лв. плащани годишно. След това мизава една дълга еволюция, отменя се и пр. Аз лично през 1925 г. правих една анкета между публицисти, общественици и други по въпроса за ергенския данък, печатана във в. „Последен час“, в която анкета всички хора на науката, обществената мисъл, на управлението и на политиката се изказаха недвусмислено, че това е един данък, не както каза колегата Митко Андреев, който озлобява ергените, а — една компенсация, една справедливост, която те дължат на ония, които са поели повече задължение от тях. Това е социалното, това е социологичното третиране на въпроса.

Но те забравят и нещо друго. Един француски философ бе казал някога: „Каквото и да правим, ние не можем да не се подчиним на мисълта, че мъртвите ни управляват“. Да, драги г-да народни представители, мъртвите ни управляват! Тази мисъл повтори и Мусолини в заключителната си реч напоследък, когато изказа знаменателните думи: „Ние ще продължим да се бием до победа, защото мъртвите го искат това от нас и ние трябва да го дадем“. Мъртвите — то значи миналото. Епичните борби на българския народ, неговият бит, неговата националност, неговата психика, неговото своеобразие, неговите навици и неговият исторически живот ни повеляват да задължим ергените обществено, защото този народ в миналото раждаше и гледаше челяд, възпитаваше тази челяд, с тази челяд той устоя на най-кръстосания огън, какъвто е минал в историята на един народ, огън който бе минал от толкова разни вери и народи на Балканския полуостров. И, естествено, ще платим — ще платим!

Но, г-да народни представители! Разискванията по този законопроект събуждат в мене още една идея. Аз съм убеден, че, както винаги, ние тук сме нягде между истината и лъжата, ние и тук сме по средата, по резултатната. Не са прави ония, които отричат този законопроект, но сигурно не са прави и ония, които смятат, че той трябва да бъде краен. Истината е по средата, истината е там, където най-добре можем да създадем многодетно семейство, най-добре можем да караме нормално хората да си изпълняват задълженията, да възпроизвеждаме рода, да защитаваме нацията, без обаче да се мъчим да превръщаме закона в една санкция срещу някого. И тук аз бих искал да кажа, че ергенският данък, тъй както е предвиден тук, е в големи проценти. Той трябва да бъде съответно намален поне според идеята, че за един човек, който живее в едно общество, е необходим екзистенц-минимум. Струва ми се, че е много за доход от 2.500 лв. да се плати 10% ергенски данък. Струва ми се, че е голям и крайният размер на данъка — 25%. В това направление аз съм убеден, че комисията ще разисква въпроса и сигурно ще внесе най-голям разум в него.

Никола Василев: Прогресия.

Серафим Георгиев: Една друга идея, която този законопроект събужда у мене и за която искам да ви говоря. От тази трибуна ние сме проглушавали не един път ушите на мнозина с идеите за нов ред. И ето, моят приятел Митко Андреев беше един от апологетите на тази идея. Аз си спомням с каква огнена страст той искаше едва ли не като Квзимодо с олово да изгори евреите. А сега, когато дойде до най-пламтящия въпрос на новото време, на новите идеи, въпроса за общността, въпроса за отношението на индивида към общността, въпроса за надживяването на онова състояние на индивидуалистичното самогърчене, което бе белег на залавящия либерализъм и който въпрос ни довежда до създаването на един човек, който носи идеите за нацията и за отечеството — този голям въпрос, който се чути тук в този законопроект с многодетството, с рожбите, с задълженията, някак си се изтървава от новия европейски ред. Защо се изтървава?

Димитър Андреев: Г-н Георгиев! Недейте ми приписва мисли и идеи, които не съм поддържал. Не съм поддържал това нещо. Точно защото поддържам тази идея, затова съм против законопроекта.

Председателстващ д-р Петър Кюсеиванов: (Звъни)

Иван Батембергски: (Казва нещо)

Серафим Георгиев: Точно там ми е мисълта, където я насочва г-н Батембергски. Изслушайте ме. Моята мисъл е там, че не можеш да приказваш . . .

Иван Батембергски: (Казва нещо)

Серафим Георгиев: Аз зная, че сте много учен и че няма да научите нищо от мене, но все пак от куртоазия ме изслушайте!

Иван Батембергски: Има си хас! Има ли въпрос, по който Вие да не можете да научите народните представители на нещо!

Серафим Георгиев: Г-да народни представители! Аз имам и едно друго убеждение — че идеята за новия ред най-малко се нуждае от маниация. Да не бъдеш маяк в тези идеи, значи да служиш на новия европейски ред, да бъдеш защитник на еврейството — пардон, на ергенството. . .

Иван Батембергски: На еврейството, както казахте Вие.

Серафим Георгиев: Аз зная какво съм защищавал, но съм убеден, че Вие не знаете какво защитавате.

Иван Батембергски: Много нескромно е това!

Председателстващ д-р Петър Кюсеиванов: (Звъни)

Серафим Георгиев: Защитата на ергенството не е нищо друго, освен един псалом на либералистичната свобода. Който разбира от социални въпроси, който е учил социология, който е чел по този въпрос, аз смятам, че той си е отговорил вече.

Димитър Андреев: Никой не защитава ергенството. Отваряте отворени врати.

Серафим Георгиев: Но моята идея е друга: не можете да приказвате за нов ред, не можете да приказвате за нови идеи, като прочетете една-две статии тук и там, както някои младобългарци, без да сте сумирали в душата и сърцето си историческото минало на този народ, без да сте се съобразили с неговия бит, с неговите възможности и с оглед на неговата общност да приложите известни идеи, които шурмуват в Европа.

Димитър Андреев: А как се примиряваш с еврейския въпрос?

Серафим Георгиев: И днес по еврейския въпрос аз стоя там, където съм стоял. Че те ще платят, ще платят, но аз винаги съм си представял един нов ред — това го твърдя — и всяко ново общество с елементарна доза от човешчина.

Димитър Андреев: Каква е тази човешчина?

Серафим Георгиев: На тази трибуна аз никога не съм бил любен, на тази трибуна аз никога не съм защищавал страсти. И странно, г-да народни представители, защо ме апострофирате по този въпрос. Че вие бяхте една незначителна част, малцинство, които потърсихте по този въпрос над главата на най-здравата част от Парламента обществено проявление по един въпрос, за който министърът ви каза, че той не е въпрос на думи, а на дела, свършете го, но тихо-мълком, без риторика, без евангелия.

Димитър Андреев: Свърши се!

Серафим Георгиев: Какво направихте? Аз съм дълбоко убеден, че от тази помпозна стъпка не почна Вашето обществено изграждане. Но да не пророкувам.

Въпросът обаче е за идеята за новия ред. Въпросът за насърчаване на многодетните семейства е един от въпросите на новия ред. Той бе решен в Италия, решен е и в Германия. Аз зная,

че колегата Андреев ще ми възрази, че данъкът в Германия е в по-малък процент. Можем да ви направим концесия. Но на вашите възражения за личните съображения, които имате, за да не се жените — един поради угаснала, минала любов и памет към любимата си, друг от егоизъм, трети от не знам какво си — ще отговоря, че в Италия въпросът за ергенския данък бе ликвидиран много отдавна. И не друг, а Бенито Мусолини заяви: „Когато бях ерген, имах заплата, а която не можех да приключа бюджета си през месеца, а по-късно със същата заплата аз поддържах жена и деца“. Ако Мусолини е решил този въпрос, няма какво да се бавим повече у нас. Трябва само да се съобразим с веленията на новото време. Ползвам се от случая и се извинявам да ви кажа, че когато е по един друг въпрос, вие застъпвате идеите на новото време, а когато е по един социален въпрос, най-социалният между социалните — и аз твърдя, че в тази посока интервенцията на държавата трябва да се засили и да бъде по-решителна — вие заставате на гледището, че не е нов ред, а една фискална извъртаница, демек законът бил една фискална осуквания. А в чл. 27 на законопроекта се посочва ергенският данък само като един от приходите, които ще изпълнят образуваания фонд. Не знаете още нищо. Може би държавата утре ще даде повече за този фонд, отколкото ще събере от ергените.

Димитър Андреев: Драги Серафиме! Не само ергените трябва да платят за многодетните семейства, но и тези, които забогатяха след 1 септември 1939 г.

Председателстващ д-р Петър Кьосеиванов: Моля, г-н Андреев, недейте пререкава!

Серафим Георгиев: Ето един нов въпрос на новите идеи и на новия ред. Класическа грешка е да се обяснява възпроизвеждането на нацията само с материални причини. Аз съм плащал в младините си данък на този материалистически възглед и днес нямам куража да го споделям. Разберете, че в този въпрос има много нравствени елементи, идеалистични елементи, които са концепцията на новите философи, които вие искате да ни набивате в главата. Мусолини — пак да се върна на него — бе заявил на нашия министър на външните работи, г-н Иван Попов: „Аз зная, че една нация, която потъва в материално доволство, е осъдена на израждане“. Това е абсолютно вярно. Ако искате да го разберете, прочетете само речта на Хитлер пред съда през 1923 г. за смисъла на борбата. Вечно човек трябва да бъде в борба и напрежение. В борба и напрежение ще бъде един човек, който има жена, деца, семейство, обществени задължения. То е ясно. Затуй Мусолини казва: „Аз, като се мъча да им създам благосъстояние, да бъдат добре, в същото време увеличавам тежестта с раждането на повече деца, за да не ги направя сити, защото ситите народи са плячка в историята, те угасват.“ Само един народ, който има вечно какво да прави, вечно какво да работи, вечно да твори; само един народ, който не си е дояждал напълно — запомнете ми думите — той може да се утвърди в историята, той може да претендира за историческа мисия. Какво ми цитирате материалните условия и едва ли не изпадате в смешното положение на онзи убиец, за когото Достоевски разправя в „Дневника на писателя“, че убил четиригодишно дете и пред съда се оправдавал, че го убил заради материални условия! Това е един вулгарен възглед и трябва да го изоставим. Ние сме длъжни да съживим в съзнанието на днешното и утрешното поколение нацията като нравствен образ, като икона, която трябва да лежи в параклиса на душата на всеки българин и на всеки баща. (Ръкоплескания)

Председателстващ д-р Петър Кьосеиванов: Има думата г-н министърът на външните работи и народното здраве.

Министър Петър Габровски: Уважаеми г-да народни представители! Аз имам всичкото основание да бъда радостен и доволен, и действително съм радостен и доволен, че този законопроект събуди толкова интересни и оживени разисквания.

Александър Цанков: Като няма друг дневен ред, какво да правим!

Министър Петър Габровски: Има и много други случаи, в които въпросите са минати много набързо, и подобна реплика аз очаквах най-малко от г-н проф. Александър Цанков. Защото следващата ми мисъл беше да посоча за пример онази реч, която произнесе вчера г-н проф. Цанков по този тъй голям и важен и — да употребя неговия израз — съдбоносен за българската нация въпрос, в много отношения интересен за демографията.

Александър Цанков: Благодаря за комплимента.

Министър Петър Габровски: Никога не се занимавам с правене на комплименти.

Александър Цанков: Аз съм доволен.

Министър Петър Габровски: Аз изтъквам нещата така, както са.

И действително, г-да народни представители, преди всичко засега се големият демографски въпрос в България, засегаха се и ред други въпроси. Станаха разисквания даже и по новия ред, разисква се законопроектът и по същество. С тези разисквания се установи и нещо друго, че правителството е действително посег-

нало на един важен за момента въпрос, и е имало сериозни основания, отговарящи на нуждите на живота, да внесе този законопроект.

Проблемата обаче, която се разисква тия дни тук, е извънредно много сложна. Това е проблемата за естествения прираст на населението. Тази проблема не е чисто демографска само. Тя е проблема и медицинска, и парамедицинска, и стопанска, и социална, тя има и ред други страни. Както е казано в мотивите, този законопроект няма за цел едно цялостно разрешаване на тази проблема. Законопроектът има много по-скромна задача — тя е: да постави тази проблема на вниманието на българското законодателно тяло и да пристъпи, макар и отчасти, към уреждането на една от нейните страни.

Законопроектът не цели да разреши нито чисто демографските проблеми, нито медицинските, нито стопанските проблеми. Законопроектът посяга само да даде отчасти разрешение на някои от социалните проблеми, които са във връзка с големия въпрос за естествения прираст на населението. И ако искаме да дадем една истинска характеристика на този законопроект за многодетните семейства, ние трябва да го характеризираме само като един законопроект социален, като един закон за социално подпомагане. Защото, уважаеми г-да народни представители, както ще видите от самия законопроект, почти всички негови постановления третираат социалното подпомагане на различни категории български граждани, и специално на многодетните семейства, и доколкото в него има засегнати други въпроси, то е все във връзка с това социално подпомагане, което законопроектът цели.

В разискванията се поставиха и много въпроси в по-близка и по-далечна връзка с законопроекта. Като изключим въпросите, които постави народният представител г-н Димитър Андреев, който въпросем ги постави като въпроси на компетентност и на некомпетентност, и ако взема да му отговарям по тях, ще трябва и аз да обсъждам неговата компетентност или некомпетентност, което не желая. Аз искам да се спра на други два въпроса, които се поставиха от господата народните представители.

Първият е въпросът, поставен от г-н професор Цанков. Той е, че като трябва да одобрим идеята и самия законопроект по начало — прави се критика — преди да минем към такава социално подпомагане на многодетните семейства, към такава защита на многодетните семейства, каквато се дава с този законопроект, трябва да последнем по-отблизо и да се постарам по-енергично да уредим друг един от въпросите, във връзка с естествения прираст на населението, т. е. намалението на смъртността и на смъртността у децата специално. Г-н професорът каза, че действително у нас в последните двадесет години има едно значително намаление на смъртността, но че грижите в туй отношение са малко, че грижите за народното здраве изобщо в България са сравнително малко. И заключи по този въпрос: вместо да давате пари за „Бранник“ и за „Националната пропаганда“, дайте пари за народното здраве.

Александър Цанков: Както се дава за тях, така да се даде и за народното здраве.

Министър Петър Габровски: Уважаеми г-да народни представители! Уважаемият г-н професор прави в тия свои разсъждения една неволна грешка. Преди всичко въпросът за борбата със смъртността у нас в сравнение с въпроса за раждаемостта, все с оглед на естествения прираст на населението, не може да бъде въпрос на пръв план. Когато поставяме на вниманието на българската общественост и на българското законодателно тяло двата въпроса за намалението на смъртността и за увеличението на раждаемостта, днес не може да има никакво съмнение, че първенстващо значение има или на първо място трябва да мине въпросът за увеличаване раждаемостта. Защото, както вчера и г-н професорът изтъкна, както някои от другите господа подчертаха, както и аз изтъкнах преди малко, през последните двадесет години у нас смъртността силно намалява. У нас намалява и раждаемостта. Намаляването на смъртността обаче е по-малко в сравнение с намалението на раждаемостта, и от това именно се явява малкият прираст на населението. Следователно, ако ние искаме да увеличим този прираст, много по-мъчно ще постигнем резултат чрез намаление на смъртността, още защото никога тази смъртност не би могла да дойде на процент нула, а ще трябва да насочим усилията към увеличаване на раждаемостта, или към намаляване намалението на раждаемостта. Затуй именно и проблемата за увеличаване на раждаемостта е една проблема — говори все във връзка с естествения прираст на населението — която предшества проблема на днешния момент за намалението на смъртността. Това не значи, че въпросът за народното здраве и за намалението на смъртността изобщо е един въпрос, който трябва да се остави настрана или на заден план. Съвсем не. Аз казвам: в момента, когато трябва да видим къде трябва да насочим своето внимание, къде трябва да забием гвоздей — това е въпросът за увеличаване раждаемостта.

Но, говорейки по този въпрос, г-н проф. Цанков прави и втора една случайна грешка, като твърди, че грижите за народното здраве у нас, в сравнение с грижите за другите области на живота, били заемадени. Г-да народни представители! Ако има нещо, с което управлението на страната през последните години може да се похвали, без каквото и да е стеснение и без каквито и да са скрупули, това са на първо място грижите и по-специално средствата, които се отпуснаха у нас за народното здраве.

Никола Василев: Това е вярно.

Министър Петър Габровски: Аз искам да ви посоча — няма да ви отнема много време — само няколко цифри. Докато в 1923-1924 г. бюджетът на народното здраве е бил 174 милиона лева, в 1942 г. възлиза на 644 милиона лева. Виждате, че имаме нещо по-

вече от утравяване. Като изключите само бюджета на Военното министерство, бюджета на Министерството на земеделието през последните години и бюджета на полицията, по понятни причини, през 1942 г., в сравнение с 1941 г., няма да намерите никое друго ведомство в България и никой друг ресор, в който отпуснатите кредити да са се увеличили толкова много.

Това увеличение проличава много ясно, като сравним тия кредити с общия бюджет на държавата. Докато през 1923-1924 г. — вярвам, всички ме разбирате добре защо се спирам на тази година — процентът е бил 3.1%, бюджетът на народното здраве към общия бюджет на държавата в 1940 или 1941 г., като махнем специалните кредити за Военното министерство, които никога не би искал да се вземат пред вид, този процент възлиза над 5.2. Явно е, г-да народни представители, че увеличението на кредитите не е само едно увеличение на абсолютните цифри, но и на относителните. То е едно извънредно голямо увеличение.

Но, г-да народни представители, има и един друг въпрос. В България по отношение на народното здраве — аз внесох и защитавах вече четири бюджета на народното здраве — не съществува въпрос за пари. Народното здраве в България разполага с предостатъчни средства, за да може да отговори на ония нужди, пред които то е изправено. Проблемата за народното здраве у нас е проблема преди всичко на лекарски кадър, както съм изтъквал това и други път, и проблема на време, за да могат да се организират ред институти. И затова, като прегледате кредитите, ще видите, че както в 1940 г., така и в 1941 г., така и в 1942 г., значителна част, в сравнение със същите цифри за миналите години, от предвидените кредити не са могли да бъдат изразходвани за целите, за които са предвидени. Това е било, както казах, не поради липса на средства, а поради липса на другите условия, за да може да се изразходват тия средства рационално и полезно. Така че твърдението на г-н проф. Цанков, че у нас не се полагат достатъчно грижи за народното здраве, не се оправдава фактически и изводът, че е неправилно да прибегваме до този законопроект преди да сме разрешили въпроса за народното здраве и намалението на смъртността изобщо, е едно заключение неправилно. Естествено е, с оная добросъвестност, обективност и компетентност, с която разглеждаше въпроса г-н професорът, казваше, че това е само една бележка, но в някой случай не иска така бележка да попречи — това беше неговата мисъл — този законопроект да не се гласува и да не види бял свет — по начало той беше за законопроекта.

Вторият въпрос, на който искам да се спра във връзка с разискванията, то е твърдението на някои от господата праторите, че в законопроекта са съществували или съществуват принудителни мерки по отношение на ергените и че предвиденото в чл. 27 облагане с данък било една принудителна мярка за ергените, една мярка, която цели да предизвика тяхното по-скорошно или по-късно задомиаване.

Г-да народни представители! Нито целта на законопроекта, нито специално целта на този текст е такава. Това мероприятие, облагането на ергените с данък, не е една мярка против ергените, тя е една мярка за социално подпомагане на многодетните семейства. С тая мярка не се цели да се принудят ергените да встъпят в брак. С тая мярка се цели да се намерят достатъчно средства да се подпомогнат многодетните семейства и се прибегва до облагането на ергените с един по-специален процент на облагане, в сравнение с другите граждани, защото и при това, както и при всяко друго облагане, се търси справедливост, и специално социалната справедливост.

Справедливостта, с оглед на целите, за които се употребяват тия средства — според мотива и логиката на този текст — е следната: издръжката на децата, и специално на децата на многодетните семейства, е дълг не само на отделната личност, не само на бащата и майката на децата, но е — както даде мотивировка, със собственото му майсторство, по този въпрос г-н Серафим Георгиев — един дълг на нацията. Нацията има дълг да се грижи, да даде достатъчни условия за израстването, за закрепването на децата на многодетните семейства. И при разпределението на тая тежест, която предвижда законопроектът за издръжката на многодетните семейства, се отива да се вземе повече оттам, където най-малко, естествено, ляга тая тежест. Естествено е, че при ергените, които нямат грижа за издръжка на деца и жена, най-справедливо би било да се посегне да се получи повече.

Но прави се тук възражението: има ергени, които са издръжали майка, които са издръжали баща, братя, сираци и т. н., безспорно съображения, които трябва да се респектират. Но няма няма женини, няма няма бащи с деца, глави на многодетни семейства даже, които са се грижили за родители, за близки, роднини, за братя, сестри, за сираци и т. н.? Ето, тук сме 100 души — я да си сложим ръката на сърцето и да кажем, колцина не са се грижили за родители, за брат или друг роднина? Та няма тези задължения лежат само върху ергените? Ето това е мотивът и логиката на този текст. Тежестта за издръжката на многодетните семейства, за това богатство и надежда на нацията, да се разпредели по възможност по-справедливо между всички, като ония, които са ангажирани по-малко в носене тежест в тая област, да допринасят повече.

Въпросът за процента на облагането дали да е Х или У, това е въпрос на подробности, г-да народни представители, който ще бъде решен в комисията.

Въобще от тия разисквания, които станаха тук — нека ви призная това — аз съм много насърчен, много обнадежден, че на второ четене ние ще изкараме един великолепен закон, който действително ще създаде едно социално подпомагане на многодетните семейства, защото виждам интереса, компетентността и старанието, които се полагат от народните представители, за да се постигне нещо по-съвършено. И аз мисля, че в комисията законопроектът

ще следва да претърпи известни изменения, които ще го направят много по-хубав отколкото е сега.

Но когато говорим за тая тежест, за този данък на ергените, нека се има пред вид и последната алинея на чл. 27, който се цитира. Тя е, че ергенският данък, който съществуваше в 1935 г., с 5 и респективно 10% — не зная дали е в последната или в предпоследната алинея — се отменява. И виждате ли оная справедливост и оная доказателство за съображенията, които ви казах? Докато досега в България съществуваше ергенски данък 5 и 10%, който засягаше и жените и който отиваше в общия приходен бюджет на държавата, сега този данък се отменява, и от чисто фискален, вместо да отиде в общия приход на държавата, ние го правим един отделен данък, който отива за строго определена специална цел, в един фонд, от който ще се подпомагат изключително само многодетните семейства.

Ето колко неправ беше уважаемият народен представител г-н Димитър Андреев, когато говореше за някаква „вълшебна флейта“ и обвиняваше финансовия министър и мене в някакви скрити фискални намерения — да ограбим ергените, за да създадем приходи на държавната хазна.

Един народен представител: Два милиарда лева!

Министър Петър Габровски: Никакви милиарди. — Г-да народни представители! Ако това беше така, щяхме ли да отменим старото положение? И ако се спрем на отделните пунктове на целия чл. 27, вие ще видите, че държавното съкровище, че приходният бюджет на държавата се лишава от маса приходи в полза на фонда; че този закон от чисто фискално гледище е един минус за държавното съкровище, но плюсът е друг — плюсът е много голям и той е социалното подпомагане, което се дава с този законопроект.

Таско Стоилков: Нали Кирил Минков го нарече „айгър парасъ“! (Смях)

Министър Петър Габровски: Г-да народни представители! По разискванията, които станаха по този законопроект, могат да се кажат извънредно много работи. Аз ще се въздържа от това, запазвайки си правото в комисията да обясня повече положения. Накрай само ще помоля за три неща: първото е да гласувате законопроекта, второто е със същата любов към въпроса да го разгледаме в комисията, без страсти и без увлечения, за да можем действително да внесем ония подобрения, от които той се нуждае, и третото е: дано този законопроект да не бъде един изолиран случай, а да бъде действително начало на една система от законодателни мерки, чрез които ще гоним постигането на голямата цел — да създадем още по-добри условия за увеличаване прираста на българското население с оглед интересите на българската нация за утрешния ден. (Продължителни ръкоплескания)

Председателстващ д-р Петър Кюсевианов: Ще пристъпим към гласуване.

Който г-да народни представители приемат на първо четене законопроекта за многодетните български семейства, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Законопроектът ще бъде изпратен в комисията по Министерството на вътрешните работи.

Минаваме на точка втора от дневния ред:

Първо четене на законопроекта за изменение и допълнение на наредбата-закон за уреждане на вътрешната търговия.

Който г-да народни представители са съгласни да бъдат прочетени само мотивите, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля г-н докладчика да го прочете.

Докладчик Иван Минков: (Чете)

„МОТИВИ

към законопроекта за изменение и допълнение на наредбата-закон за уреждане на вътрешната търговия

Г-да народни представители! Ненормалното стопанско положение в страната, вследствие на войната и свързаните с нея ограничения във вноса и износа, поставяне на голям брой стоки под режима на Дирекцията за закупуване и износ на зърнени храни, системата на контролиране цените и снабдяването, както и липсата на достатъчно стоки на пазара поставиха много от съществуващите търговски предприятия в затруднено положение, поради което не са редки случаите на ликвидации.

Докато съществуващите търговски заведения са изпаднали в затруднение поради липса на стоки и твърде малките обороти, от една страна, забелязва се, от друга страна, откриването на нови търговски заведения от лица, които никога не са били търговци и които ще ликвидират с търговската си дейност, щом като настъпят нормални условия на пазара. По този начин се създава една нездрава конюнктура и една нелюбима конкуренция, която подкопа устоите на редовната търговия у нас.

Това положение на нещата налага да се вземат съответни мерки за закрепване на съществуващите търговски заведения и за слагане на една преграда срещу нахлуването на случайни лица в търговията, последните от които са вредни при днешните условия на пазара. Тая цел може да се постигне най-ефикасно посредством прилагане принципа на преситеността в търговското занятие, поне докато трае ненормалното положение, създадено от войната.

В първоначалния проект на наредбата-закон за уреждане на вътрешната търговия бяха предвидени положения, които уреждаха въпроса за преситеността в търговското занятие. Обаче поради нормалните условия по времето, когато бе гласувана въпросната наредба-закон (края на 1936 г.), принципът на преситеността в търговията не бе възприет и съответните текстове от законопроекта бяха изоставени. Сега обаче условията са променени коренно и въвеждането на преситеността в търговията се явява като една наложителна необходимост за заздравяването на съществуващите търговски заведения и за ограничаване на влизането на случайни лица в търговската професия, с цел да бъде използвано сегашното стопанско положение.

Въз основа на гореизложеното, моля ви, г-да народни представители, да се съгласите и приемете представения ви законопроект за изменение и допълнение на наредбата-закон за уреждане на вътрешната търговия, с който се дава право на Министерския съвет да въвежда временно частична или обща преситеност в търговията.

Гр. София, 5 януари 1943 г.

Министър на търговията, промишлеността и труда: **Н. Захариев**

(ЗАКОНОПРОЕКТ

за изменение и допълнение на наредбата-закон за уреждане на вътрешната търговия

§ 1. Създават се следните нови членове 57, 58 и 59 към глава IV, под заглавие „Преситеност в търговията“.

Глава IV

Преситеност в търговията

Чл. 57. По доклад на министъра на търговията, промишлеността и труда, след вземане мнение на Висшия търговски съвет, Министерският съвет може, поради преситеност, да забрани за определен срок, не по-дълъг от две години откриването на нови търговски заведения — за продажба на стоки или за упражняване оседнало на някое друго търговско занятие. Тази забрана може да се отнася до един или няколко клона търговия и да засяга цялата страна или само определени населени места.

Режимът на преситеност в даден клон търговия или търговско занятие може да бъде продължен за нов период от две години по реда на предходната алинея.

Чл. 58. Когато Висшият търговски съвет вземе решение да постави дневен ред за разглеждане въпроса за преситеност в някой клон търговия или търговско занятие, Министерството на търговията, промишлеността и труда нарежда до търговско-индустриалните камари да спрат временно издаването на разрешителни за търгуване в същите. Това спиране не може да продължи повече от два месеца от датата на решението на съвета.

Чл. 59. При разглеждане въпроса за въвеждане на преситеност в даден клон търговия или търговско занятие Висшият търговски съвет дава мотивирано мнение, като взема пред вид:

- 1) съществуващите търговски заведения и възможността да задоволяват нуждите на населението в страната или в дадено населено място;
- 2) редовното снабдяване населението и войската със стоки;
- 3) правилното функциониране на вносната и износната търговия;
- 4) необходимостта от съществуване на достатъчно конкуренция за правилното образуване на цените, и
- 5) даване възможност на подрастващите поколения да навлизат в търговската професия и осигуряване на един нормален прираст на нови търговски заведения в страната.

§ 2. Глава IV става глава III — Висш търговски съвет.

§ 3. Членове 56, 57 и 58 стават респективно 54, 55 и 56, а членове 59, 60, 61 и 62 стават респективно 60, 61, 62 и 63)

Председателстващ д-р Петър Кюсеианов: Има думата народният представител г-н Панайот Станков.

Панайот Станков: (От трибуната) Г-да народни представители! Законопроектът, който г-н министърът на търговията ни поднася, се явява като едно допълнение на съществуващия от 1936 г. на-сам закон за уреждане на вътрешната търговия. Настоящият законопроект, за голямо съжаление, се явява с едно закъснение повече от година, година и половина, и той до голяма степен няма да оправдае онова назначение, което му се дава сега. За да се поясня, аз ще трябва да кажа няколко думи за историята на въпроса, който сега се слага у нас на разрешение — въпросът за въвеждане на принципа за преситеността в нашата търговия.

В миналото ние знаем голямата роля, която търговското съсловие е играло у нас. Без нашата добре организирана търговия не би било мислимо бързото развитие на народното ни стопанство. След войните от 1912-1918 г. обаче в редовете на търговското съсловие нахлуха хора, които нямаха абсолютно нищо общо с това съсловие — хора, които далеч не можеха да имат онзи морал, който нашите стари търговци имаха в миналото. И един парадокс беше, че мнозина от тях, като не можеха да заловят някаква друга професия, единствената, която можеха да заловят, беше търговията. Това нахлуване на толкова чужди на търговското съсловие елементи се отрази върху доброто име на българския търговец. Българският търговец чувствуваше тежестта на укорите, които се хвърляха върху цялото съсловие само затова, защото единични от него, именно такива случайно навлезли в неговите редове, се уличиха в деяния, които бяха несъвместими с търговското достоинство и с търговската чест. Под тежестта на тези подозрения търговското съсловие във всички свои конгреси непрестанно поддържаше и апелираше към държавата да бъде изработен един закон за уре-

ждане на вътрешната търговия; един закон, който да предвиди известен образователен и известен морален ценз за лицата, които желаят да станат търговци. След толковагодишна борба, в продължение близо на три десетилетия, търговското съсловие най-после се оощастливи в края на 1936 г. с закон за уреждане на вътрешната търговия, първоначално наречен в проекта „Закон за регламентиране на търговията“. При изработването обаче на този закон се водеше борба между две тенденции: тенденцията, в закона да дегне принципът за преситеността в търговията и противната на тази тенденция. Против този принцип се явиха провинциалните търговци, които виждаха една заплаха, че с въвеждане принципа на преситеността пътят им за София може да бъде препречен. За принципа на преситеността се обявиха столичните търговци, върху които тежеше подозрението на техните другари в провинцията, че искат да охранят своите интереси. По-миналата година аз доста работих в това направление, подкрепял от редица институти у нас, като Дирекцията на гражданската мобилизация, Дирекцията на търговията, Главното комисарство и т. н. Всички те разбраха, че въвеждане принципа на преситеността в търговията се налага поради това, че в търговията има нахлуване на много вършни лица, поради намаляване обема на търговията изобщо, поради изчезване на редица и редица браншове и поради застрашаване на други в тяхното съществуване. Ако в сесията на Народното събрание през 1941 г. с закон беше възприет принципът на преситеност в търговията, тогава много десетки, бих казал аз много хиляди новоизпечени търговци, бивши чиновници, хора, които нямат и не са имали нищо общо с търговията, не биха масово нахлули в нея, особено като така наречените полузаянтячии. Днес на всекики в София сигурно прави впечатление грамадно число магазини на електрически материали. Това е една конюнктурна търговия за сметка на десетки други браншове, които са вече почти заличени.

И законопроектът, който г-н министърът на търговията ни поднася, цели именно да въведе този принцип за преситеността в търговията по отделни браншове, така както би препоръчал Висшият търговски съвет. В мотивите на законопроекта ясно се говори за тези търговци, които масово нахлуха в редовете на търговското съсловие. Обаче в самия текст на законопроекта, така както е даден, се явява вече друга опасност за положението на ония търговци, които времето почти заличи от професията им. Аз бих могъл да ви изброя тук от 70-те бранша, на които е разделена нашата търговия, 28 от тях, които са почти изчезнали: житарска и брашнарска търговия, отоплителни материали, дървени и строителни материали, общарски материали, въжарски материали, платопродавачи и конфекционери, търговци на гумени произведения, търговци на автомобили, колбасопродавачи, търговци на велосипеди и мотоциклети, търговци на готови обуца, търговци на земеделски, индустриални и други машини, рекламни бюра и агенции, търговци на сено и фураж, сарафи, санитарни магазини, търговци на хляб и тестени произведения, вносители на петролни произведения, износители на домашни и промишлени произведения, търговци на мляко, кафе и чай, търговци на трикотажни изделия, търговци на смазочни материали и бензин, стъклария и порцеланови произведения, търговски представители, търговци на захарни произведения и шоколад, търговци на млечни произведения, износители на млечни произведения и износители на добитък. На всички търговци от тези браншове им е отнета днес професията. Това са хиляди стари търговци, работили в своя бранш 10-15-20-30 години. Има хора даже, които са вършили житарска и брашнарска търговия по 40 години. Днес, при този текст на законопроекта, който г-н министърът на търговията ни е поднесъл, известни браншове, по препоръка от Висшия търговски съвет и по доклад на г-н министъра на търговията, могат да бъдат обявени от Министерския съвет за преситени. А сигурно те всички ще бъдат обявени за преситени, защото във Висшия търговски съвет всеки представител ще отстоява, браншът, който той представлява, да бъде обявен за преситен. И аз бих задал на г-н министъра на търговията въпроса: какво би станало от тези хиляди и хиляди търговци, които са лишени от своята професия; хора без никакъв особен образователен ценз; хора, които не биха могли да станат търговци, които, след 30-40-годишна дейност в известен бранш, трябва да напуснат професията? Знаете, че в търговията се почва от 18-20-годишна възраст. И следователно един търговец, след 20-годишно упражняване на професията си в известен бранш, по силата на този законопроект ще бъде изведнаж лишен от нея, лишен от своето препитание и препитанието на семейството си.

Деян Деянов: Не би трябвало да се попречи на такива търговци да отидат в други браншове, макар да са обявени за преситени.

Никола Василев: Това иска.

Панайот Станков: Точно това казвам. На такива търговци, които имат повече от 6-годишна търговска практика — както е казано в алинея трета на чл. 5 от закона за изменение и допълнение на наредбата-закон за уреждане на вътрешната търговия от 1942 г. — трябва да им се позволи да се прехвърлят в друг бранш. Това ограничение да не се отнася за тях.

Деян Деянов: Те имат придобити права като търговци.

Никола Василев: Те трябва да имат правото да минат в други браншове.

Панайот Станков: Следователно, това ограничение да не се отнася за тях. Защото, както казах, бих могъл да ви изброя и много други браншове, които са сигурно застрашени за своето съществуване. И всеки търговец от такъв бранш, естествено, ще търси препитание в друг бранш. И тук е оправданието за внасянето на този

закон — да не бъдат допуснати в търговията поне за година-две новоизпечени търговци, нови хора, които нямат нищо общо с търговията. С премахването на иномодните елементи в търговията 10.000-15.000 търговски предприятия вече ликвидираха. В търговията се доби известно облекчение. Така както е редакцията на споменатата по-горе алинея трета на чл. 5, „българи, от български народностен произход“, може да се допринесе за разрешаването на този въпрос. Аз обаче искам да вярвам, че г-н министърът на търговията, както и професионалната организация на търговците, съвсем не са имали намерение да лишат голяма част от търговците от правото им да преминават в други браншове, а това ограничение се отнася само до онези, които биха желали сега да влязат в търговията с нови претенции.

Никола Василев: Това е грешка в законопроекта. На стари, улегнали търговци, съгласно законопроекта, се забранява да се прехвърлят от един бранш в друг, особено в днешно време, когато българските търговци, както каза г-н Станков, няма какво да работят. Това са стари търговски фирми, на които се отнема възможността да работят друго. Те поне трябва да имат правото да се прехвърлят.

Вземам повод от това, което се каза, за да направя една друга бележка — това, което сме говорили лично в Вас, г-н министре — за едно ново явление в нашия живот: редица стопански институции, държавни, днес служат като място за стаж на нови търговци.

Панайот Станков: Това е вярно.

Никола Василев: Стои 6 месеца, назначен за чиновник, създава си връзки с учреждението, излиза оттам и става търговец — нещо, което е ненормално. Веднаж поел служба в държавната машина, той трябва да стъп там. Ако иска да става търговец, няма нужда да минава през тази служба и да си създава връзки. Защото оттам най-много се явяват черноборсаджии и синьоборсаджии, г-н министре. Ето защо трябва да сложим едно абсолютно ограничение: да се забрани на държавен чиновник, който напуска държавната служба — ако не с граждански мобилизиран, разбира се — да става веднага търговец. Това се отнася особено за чиновниците от Дирекцията на външната търговия и от Главното комисарство. След като си създадат известни връзки с тия учреждения, трябва да им се забрани да стават търговци през даден период от време, за да не пречат на старите търговци, които са работили дълго време в даден бранш. Това е, което исках да кажа.

Председателстващ д-р Петър Къосеиванов: Ще пристъпим към гласуване. Които г-да народни представители приемат на първо четене законопроекта за изменение и допълнение на наредбата-закон за уреждане на вътрешната търговия, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Законопроектът ще се изпрати в комисията.

Минаваме на точка трета от дневния ред:

Второ четене на законопроекта за извънреден бюджетен кредит по бюджета на Министерството на земеделието и държавните имоти за 1943 бюджетна година в размер на 125.000.000 лв.

Моля г-н докладчика да го докладва.

Докладчик Димитър Андреев: (Чете)

„ЗАКОН

за извънреден бюджетен кредит по бюджета на Министерството на земеделието и държавните имоти за 1943 бюджетна година в размер на 125.000.000 лв.

Чл. 1. Разрешава се извънреден бюджетен кредит по бюджета на Министерството на земеделието и държавните имоти за 1943 бюджетна година в размер на 50.000.000 лв. за откупуване на места за постройка на училищни и стопански сгради, необходими за учителските, земеделски институти, средните и практически земеделски училища, а именно: Пазарджик, Кюстендил, „Образцов-чифлик“ край гр. Русе, Айтос, Садово — Асеновградско, Свищов, Разград, Пордим — Плевенско, Кочериново — Дупнишко, Две могили — Беленско, Ихтиман, Български извор — Тетевенско, Г. Оряховица, Златица, Карнобат, Неврокоп, Павликени — Търновско, Гаврен — Никополско, Пирдоп, Асеновград, Пловдив, Плевен, Провадия, Пещера, Враца, „Демир-капия“ край гр. Кавадарци, Завод „Клементина“ край гр. Плевен, Дупница, Банско, Долен чифлик — Варненско, Трявна и Ямбол.

Разходите по този извънреден бюджетен кредит да се покрият от постъпленията на заема, сключен от Българската земеделска и кооперативна банка на основание закона за сключване заем, в размер на 200.000.000 лв., от Българската земеделска и кооперативна банка за нуждите на Министерството на земеделието и държавните имоти, обнародван в „Държавен вестник“, брой 262, от 25 ноември 1941 г.“

Председателстващ д-р Петър Къосеиванов: Които г-да народни представители приемат заглавието и чл. 1, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Димитър Андреев: (Чете)

„Чл. 2. Разрешава се извънреден бюджетен кредит по бюджета на Министерството на земеделието и държавните имоти за 1943 бюджетна година в размер на 40.000.000 лв. за постройка на екарисажи, къпални за животни, газови камери и др. за довършване на започнатите ветеринарни лечебници и Подковаческото училище в град Пловдив и за обзавеждането им.

Подпредседател: Д-Р ПЕТЪР КЪОСЕИВАНОВ

Разходите по този извънреден бюджетен кредит да се покрият с постъпленията от заема 40.000.000 лв., сключен за тази цел от Министерството на земеделието и държавните имоти при Българската земеделска и кооперативна банка, обнародван в „Държавен вестник“, брой 262, от 20 ноември 1942 г.“

Председателстващ д-р Петър Къосеиванов: Които г-да народни представители приемат чл. 2, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Димитър Андреев: (Чете)

„Чл. 3. Разрешава се извънреден бюджетен кредит по бюджета на Министерството на земеделието и държавните имоти за 1943 бюджетна година в размер на 35.000.000 лв. за разширение, довършване и обзавеждане Централния ветеринарно-бактериологически институт, за довършване, разширение и обзавеждане на Института за производство на серуми и ваксини в с. Връбница, Софийско, за постройка на работнически жилища и административно здание, за ограждане и павиране и за обзавеждане на Изследователския и производствен институт за борба с болестите по свинете в гр. Враца, за постройка и обзавеждане на Института за органи и други болести и за Централния ветеринарно-аптечен склад, за постройка на екарисажи, за набавяне на медикаменти, специалитети и други лечебни средства и за дезинфекционни материали, инструменти, уреди, апарати и други подобни.

Разходите по този извънреден бюджетен кредит да се покрият от постъпленията от заема 70.000.000 лв., сключен за тази цел от Министерството на земеделието и държавните имоти при Българската земеделска и кооперативна банка, обнародван в „Държавен вестник“, брой 147, от 8 юли 1942 г.“

Председателстващ д-р Петър Къосеиванов: Които г-да народни представители приемат чл. 3, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Законопроектът е приет окончателно.

Минаваме на последната точка от дневния ред:

Второ четене на законопроекта за извънреден бюджетен кредит по бюджета на Министерството на земеделието и държавните имоти за 1943 бюджетна година в размер на 50.000.000 лв.

Моля г-н докладчика да го докладва.

Докладчик Димитър Андреев: (Чете)

„ЗАКОН

за извънреден бюджетен кредит по бюджета на Министерството на земеделието и държавните имоти за 1943 бюджетна година в размер на 50.000.000 лв.

Чл. 1. Разрешава се извънреден бюджетен кредит по бюджета на Министерството на земеделието и държавните имоти за 1943 бюджетна година в размер на 50.000.000 лв. за строеж, водоснабдяване и електрификация; изплащане разплоден и работен добитък, доставен през текущата или минали бюджетни години, и на отчуждени или закупени земи и сгради през настоящата и минали бюджетни години, за набавяне земеделски оръдия и машини и за посрещане на всякакви други разходи във връзка с обзавеждане, разширение, организиране, благоустройство и поддържане на Централния скотовъден изследователски институт край гр. Стара Загора, държавните заводи, дена за добитък, районните опитни станции по скотовъдство и птицевъдство.“

Председателстващ д-р Петър Къосеиванов: Които г-да народни представители приемат заглавието на чл. 1, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Димитър Андреев: (Чете)

„Чл. 2. Разходите по този извънреден бюджетен кредит да се покрият от постъпленията по заема, който е сключен от Българската земеделска и кооперативна банка на основание закона за сключване заем в размер на 200.000.000 лв. от Българската земеделска и кооперативна банка за нуждите на Министерството на земеделието и държавните имоти, публикуван в „Държавен вестник“, брой 152, от 14 юли 1942 г.“

Председателстващ д-р Петър Къосеиванов: Които г-да народни представители приемат чл. 2, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Законопроектът е окончателно приет.

Дневният ред е изчерпан. Председателството, в съгласие с правителството, предлага следния дневен ред за заседанието, което ще се състои утре, петък, 26 февруари 1943 г. в 15 ч.:

Одобрение на предложенията:

1. За одобрение сключеното в София на 15 септември 1942 г. изменение на търговската спогодба, подписана на 27 септември 1931 г. в Букурещ между България и Румъния.

2. За одобрение подписаната в София на 11 май 1942 г. шеста допълнителна спогодба към българо-германския договор за търговия и мореплаване от 24 юни 1942 г.

3. Първо четене на законопроекта за изменение наредбата-закон за Българската земеделска и кооперативна банка.

4. Второ четене на законопроекта за изменение и допълнение на закона за пенсии за изслужено време и инвалидност на служителите и работниците при държавните мини.

Които г-да народни представители приемат този дневен ред, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Затварям заседанието.

(Затворено в 19 ч. 55 м.)

Секретар: АТАНАС ЦВЕТКОВ

Началник на Стенографското отделение: ДОНЧО ДУКОВ